

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Sesijinės studijų formos
V kurso baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės
Liucijos Kurasovos

Magistrinis darbas

**Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo sudėčių panašumai ir
skirtumai**

Vadovas: lekt. Dainius Stasiulis
Recenzentė: lekt. dr. Andželika Vosyliūtė

Vilnius, 2016

Turinys

Ižanga	3
1. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo samprata bei istorinė raida	6
2. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo pagrindinių sudėčių analizė	16
2.1. Objektvieji turto pasisavinimo ir iššvaistymo sudėčių požymiai, jų panašumai ir skirtumai	16
2.1.1. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo objektas	16
2.1.2. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo dalykas	18
2.1.3. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo veika, padariniai ir priežastinis ryšys.....	23
2.2. Subjektyvieji turto pasisavinimo ir iššvaistymo sudėčių požymiai, jų panašumai ir skirtumai	33
2.2.1. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo subjektas.....	33
2.2.2. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo subjektyvioji pusė	38
3. Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo pavojingumą didinantys požymiai bei šių veikų atskyrimas nuo kitų panašių nusikalstamų veikų.....	44
3.1. Turto pasisavinimą ir iššvaistymą kvalifikuojantys požymiai	44
3.2. Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis.....	51
3.3. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą atirbojimas.....	57
Išvados	61
Literatūros sąrašas.....	64
Santrauka.....	71
Summary	72

Ižanga

Nagrinėjamos temos aktualumas. Kiekvieno žmogaus teisė į nuosavybę yra viena iš svarbiausių prigimtinių žmogaus teisių, nuo kurios priklauso kitų asmeninių žmogaus teisių įgyvendinimas tiek pilietinėje, tiek socialinėje, tiek ekonominėje ir kitose srityse. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 str. skelbia, kad nuosavybės teises saugo įstatymai¹. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 17 str. taip pat nustato, kad kiekvienas turi teisę tiek vienas, tiek kartu su kitais turėti nuosavybę bei tai, kad iš nieko nuosavybė negali būti savavališkai atimta². Asmens nuosavybės apsaugą įgyvendina tiek baudžiamosios teisės nuostatos, tiek civilinės teisės nuostatos. Apie turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo sunkumą bei pavojingumo laipsnį byloja objektyvūs ir subjektyvūs nusikaltimo sudėties požymiai. Šia prasme pažymėtina, jog tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje kyla nemažai probleminių klausimų dėl turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių atribojimo. Teisingas nusikalstamos veikos kvalifikavimas teismų praktikoje yra viena svarbiausių teisėtumo ir teisingumo įgyvendinimo garantijų, užtikrinant prigimtinę žmogaus teisę į nuosavybę. Būtent tai sustiprina poreikį išsamiau panagrinėti probleminius klausimus turtiniuose nusikaltimuose, su kuriais dažniausiai susiduria teismai nagrinėdami šios kategorijos bylas. Probleminiai turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo inkriminavimo klausimai iškelti ir analizuoti atsižvelgiant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis, priimtas po 2000 m. Baudžiamojo kodekso³ įsigaliojimo, kuriose spęsti reikšmingi BK 183 ir 184 straipsnių taikymo aspektai. Apibendrinus nagrinėjamą kasacinio teismo praktiką šios kategorijos baudžiamosiose bylose, pasisakyta dėl turto iššvaistymo ir pasisavinimo sudėties požymių turinio, šių nusikalstamų veikų baigtumo momento, jų santykio su kitomis nusikalstamomis veikomis, baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atribojimo klausimais⁴.

Darbo tikslas. Pagrindinis šio magistro darbo tikslas yra literatūros ir teismų praktikos pagrindu atskleisti turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo sampratą, išanalizuoti šių nusikalstamų veikų sudėčių požymius, jų panašumus bei skirtumus, taip pat reglamentavimo ypatumus Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose, pateikti Lietuvos

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 32-1014.

² Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Valstybės žinios, 1991, Nr. 9-244.

³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai).

teismų praktikos pavyzdžius nagrinėjama tema, išskirti turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo kvalifikavimo ypatumus bei atskirti šias veikas nuo kitų panašių nusikalstamų veikų nuosavybei.

Darbo uždaviniai. Pagrindiniai darbo uždaviniai yra išanalizuoti turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo sampratą bei istorinę raidą, atskirti objektyviuosius ir subjektyviuosius šių nusikalstamų veikų požymius, o taip pat išnagrinėti turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo kvalifikavimo probleminius aspektus nagrinėjant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką.

Objektas ir tyrimo metodai. Darbo objektas atspindi magistrinio darbo temos formuluotėje, kurį sudaro turto pasisavinimo ir iššvaistymo sudėčių panašumų ir skirtumų analizė teoriniu ir praktiniu aspektais. Siekiant nuoseklaus ir visapusiško tyrimo, pirmiausia yra nagrinėjama turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo samprata, po to pereinama prie šių nusikalstamų veikų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių analizės. Trečioje darbo dalyje yra nagrinėjami turto pasisavinimo ir iššvaistymo kvalifikuojantys požymiai bei bandoma atskirti šias nusikalstamas veikas nuo kitų nusikalstamų veikų nuosavybei, bei atribojama baudžiamoji ir civilinė atsakomybė. Darbe pasiremta įvairiais tyrimo metodais: lingvistiniu, sisteminiu, loginiu, istoriniu, lyginamuoju ir apibendrinamuoju. Lingvistinis metodas naudotas aiškinantis turto pasisavinimo ir iššvaistymo straipsnių dispozicijose numatytų požymių reikšmes. Sisteminis metodas taikytas nustatant nagrinėjamų nusikaltimų vietą nusikalstamų veikų sistemoje, bei jų ryšius su kitomis nusikalstamomis veikomis. Istorinis metodas pasitelktas tiriant Lietuvos įstatymų, reguliuojančių baudžiamąją atsakomybę už minėtas veikas, atsiradimą ir vystymąsi. Lyginamasis metodas naudotas aiškinantis turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo sudėčių, numatytų Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, požymių panašumus bei skirtumus, egzistuojančius Lietuvos Respublikoje. Apibendrinimo metodas panaudotas išanalizuotai medžiagai apibendrinti, išvadoms suformuluoti.

Darbo originalumas. Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo sudėčių panašumai ir skirtumai yra aptarti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarimuose, tačiau mokslinių darbų, skirtų būtent turto pasisavinimo ir iššvaistymo atskyrimo problemų analizei yra labai nedaug ir be to daugelyje iš jų analizuojama tik po vieną probleminę klausimą, neatskleidžiant turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo atskyrimo problemų visumos. Šių nusikalstamų veikų panašumus ir skirtumus pakankamai išsamiai analizavo D. Bukelienė,

parašydama šia tema disertaciją bei išleisdama monografiją. Tačiau pažymėtina, kad jos darbuose analizuojamų kai kurių turto pasisavinimo ir iššvaistymo panašumų bei skirtumų analizės klausimų turinys yra pakitęs ir suformuluotas naujai ryšium su kintančia teimų praktika, kuri analizuojama atliekant pasirinktos temos tyrimą.

Svarbiausi šaltiniai. Rašant darbą remiamasi Lietuvos teisės aktais, teisės aktų komentarais, teismų praktika sprendžiant turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo atskyrimo problematiką, nagrinėjamos įvairių autorių publikacijos ir kita mokslinė – teisinė literatūra: Fedosiuk O., Drakšienė A., Bukelienė D., Milinis A., Pavilonis V., ir kt.

1. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo samprata bei istorinė raida

Vienas iš būdingų teisės sistemos ypatumų yra nuolatinė teisinio reguliavimo raida. Ji priklauso nuo visuomenėje vykstančių pokyčių ir dėl to atsirandančios būtinybės sureguliuoti tiek naujus, tiek pasikeitusius senus visuomeninius santykius. Atsižvelgiant į tokią teisinio reguliavimo įstatymais ir kitais teisės aktais būtinybę yra įtvirtinamos naujos, tobulinamos galiojančios ar pašalinamos pasenusios teisės normos⁵.

Baudžiamieji įstatymai nuo seno išskirdavo ir numatydavo atsakomybę už pačią paprasčiausią savo egoistinių turtinių interesų tenkinimą kitų sąskaita, t. y. neteisėtą svetimo materialaus turto užvaldymą. Šis turtinės naudos gavimo būdas žinomas kaip vagystė, o tokios veikos smurtinis variantas – kaip plėšimas⁶.

Nuosavybės teisė apskritai yra viena iš pagrindinių žmogaus teisių. Romėnų teisėje nuosavybė nuėjo labai ilgą evoliucijos kelią, tačiau galiausiai ji susiformavo kaip subjektinė teisė, kuri tam tikru požiūriu net nulėmė visos teisinės sistemos pobūdį⁷. Romėnų teisė laikydavo pasisavinimą lygų vagystei, ir apimdavo jį savo plačia sąvoka „*furtum*“. Priešingai, viduramžių teisininkai, atitinkamai savo pažiūroms į nusikaltimų esmę skirdavo, ar daiktas buvo gautas kaltininko dėl savininko pasitikėjimo, arba atsitiktinai ir tik pirmu atsitikimu darbas, kaipo niekšiškas, buvo laikomas tolygiu vagystei⁸.

Nuosavybės teisės objektai gali būti daiktai teisine prasme, t.y. tie materialinio pasaulio dalykai, kurie yra kaip darbo produktai sukurti gamybos procese arba kitaip pasisavinti iš gamtos. Romėnai nuosavybę, turtą vadindavo *familia pecuniaque*, o tai reiškė visa tai, ką tuomet romėnas turėjo – ypač vergus, galvijus, įrankius. Tautoms tapus sėslioms ir pradėjus dirbti žemę, jos pradėjo savintis žemę – dirbamus laukus ir žemės vaisius. Kuo toliau, tuo daugiau žemės ir jos turtų buvo pasisavinama. Nuosavybė augo ir plėtojosi apimdama vis daugiau objektų⁹.

Romėnų sąvoka „*furtum*“ buvo daug platesnė, negu vagystė mūsų laikų prasme, ir apimdavo be tų atsitikimų, kurie dabar laikomi vagyste, dar daug atsitikimų: pagrobimų, sukčiavimų, pasisavinimų pavestų daiktų ir pasisavinimų radinių. Tokią pat vagystės

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

⁶ Fedosiuk O. *Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė // Jurisprudencija*. Vilnius, 2004. Nr. 60 (52). P. 83.

⁷ Drakšienė A., Stauskenė E. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 8.

⁸ Stankevičius V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925. P.188.

⁹ Mikelėnas V., Taminskas A., Rasimavičius P. ir kt. *Civilinė teisė*. Kaunas: Vijusta, 1997. P. 253-255.

sąvoka yra kanoninės teisės: „*furti nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatio res alienae*“. Priešingai šiai, civilinio spalvotumo sąvokai, kuri pirmoje vietoje stato nuostolius, kurie padaryti nukentėjusiajam, senovės germanų teisė žiūrėjo į vagystę kaip į niekingą darbą, kaip į paėmimą svetimo daikto slaptomis. Todėl jau TSRS žinojo gana aiškia ribą tarp vagystės ir pasisavinimo, ir nuo šitų laikų germanų teisės pažiūros visur išstumia romėnų dėsnius. Tuo būdu vagystė buvo aiškiai juridiškai apibrėžta¹⁰. Analizuojant nusikalstamų veikų dalyko praplėtimą turtinės teisės požymiu, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šis žingsnis būtų nereikalingas, jeigu BK skirtų daiktą nuo turto. Jeigu vagystės dalykas būtų įvardijamas kilnojamuoju daiktu (kaip, pvz., Vokietijos BK), kitose normose vartojamą sąvoką „turtas“ būtų įmanoma suprasti autentiškai, apimant ir turtines teises. Civilinėje teisėje nuo seno žinoma turto samprata apima tiek asmeniui priklausančių daiktų, tiek ir turtinių teisių ir prievolių visumą – vadinamą aktyvą ir pasyvą¹¹.

Tokia nusikalstama veika, kaip svetimo turto pasisavinimas ir iššvaistymas Europos baudžiamojoje teisėje yra žinoma jau gana seniai. Senoji (viduramžių) germanų teisė skyrė du turto pasisavinimo būdus: perduoto (įtikėto) daikto pasisavinimas ir rasto ar kitokiu teisėtu būdu gauto daikto pasisavinimas. Pirmu atveju tai buvo laikoma viena iš vagystės formų, antru – savarankiška nusikaltimo rūšis. Istorijos eigoje šių nusikaltimų sampratos keitėsi ir pamažu pasisavinimas buvo atskirtas nuo vagystės, sukčiavimo ir kitų panašių nusikaltimų¹².

Šiuolaikinių patikėto turto pasisavinimo ir iššvaistymo normų ištakų reikėtų ieškoti ne tik turto pagrobimo sampratos raidoje, bet ir viduramžių laikais suformuluotoje asmeninės ištikimybės (*vok. Treue*) suvereni doktrinoje. Ištikimybės sulaužymas (*vok. Treuebruch*) buvo baudžiamas kaip išdavimas. Remiantis ištikimybės teorija iš pradžių Prancūzijos 1810 m. baudžiamajame kodekse, vėliau Vokietijos baudžiamojoje teisėje buvo suformuluotos piktnaudžiavimo pasitikėjimu (*pranc. abuse de confiance, vok. Untreue*) kaip turtinių nusikaltimų normos, kurių esmę sudarė žalos padarymas piktnaudžiaujant įgaliojimais arba faktinėmis galimybėmis, kylančiais iš svetimo turto valdymo¹³.

Be piktnaudžiavimo pasitikėjimu, Vokietijos baudžiamojoje teisėje buvo

---

¹⁰ Stankevičius V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925. P. 171.

¹¹ Шершеневич, Г. Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.). Москва: СПАРК. 1995. P.95.

¹² Drakšienė A., Stauskenė E. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 63.

¹³ Клепицкий, И. А. Имущественные преступления (сравнительно-правовой аспект). Законодательство. 2000. Nr. 1–2.

suformuluotos ir svetimo daikto pasisavinimo normos (*vok. Unterschlagung, Veruntreuung*)¹⁴, taigi ir turto pasisavinimo samprata kurią savo baudžiamosios teisės vadovėlyje aptarė F. Listas. Turto pasisavinimu tuo metu buvo suprantamas svetimo kilnojamojo daikto pasisavinimas, kurį kaltininkas jau anksčiau valdė¹⁵. Šis požiūris turėjo įtakos Rusijos, o per ją ir Lietuvos baudžiamiesiems įstatymams¹⁶.

Rusijos XIX amžiaus baudžiamoji teisė svetimo turto pasisavinimą suprato gerokai plačiau. Jis apėmė skirtingas veikas: nekilnojamojo turto pasisavinimą, sunaikinant riboženklis, įtikėto kilnojamojo turto pasisavinimą ir iššvaistymą, nuosavybės į mokslo ir meno kūrinius pasisavinimą (autorinių teisių), pasisavinimą nuosavybės teisių pramonėje (išradimo teisės pažeidimas, savavališkas projektų ar modelių dauginimas, neteisėtas ženklų panaudojimas ir pan.), rasto daikto pasisavinimas ir nublėpimas¹⁷. Tarpukario Lietuvos baudžiamajoje teisėje buvo žinomos ir pasitikėjimo naudojimo piktam (1903 m. Baudžiamajo statuto 577 str.), ir pavesto svetimo turto pasisavinimo (574 str.) normos¹⁸.

1919 metais buvo priimtas Lietuvos Respublikos baudžiamasis statutas (toliau – Statutas), kuris buvo taikomas iki 1940 metų. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą buvo numatyta Statuto XXXI skyriuje „Apie radinio neskelbimą, svetimo turto pasisavinimą arba naudojimą piktam pasitikėjimo“¹⁹. Pasitikėjimo naudojimo piktam (BS 577 str. 1 d.) požymiai tiems laikams būdinga teisine kalba buvo aiškinami kaip „įgaliojimo rūpintis svetimu turtu arba turto reikalu vartojimas to turto nenaudai arba to turto reikalo nenaudai“. Minėta norma saugojo turto teises apskritai ir galėjo pasireikšti visokeriopos turtinės žalos padarymu, įskaitant ir prievolių prisiėmimu pagal valdomą svetimą turtą. Tuo tarpu pasisavinimo normos (BS 574 str. 1 d.) esmę sudarydavo kaltininkui pavesto judamojo turto „į savo savybę priėmimas arba savęs į savininko vietą pastatymas“, kuris, beje, apimdavo ir vadinamą išėikvojimą²⁰.

Vienas iš teisės istorijos tyrinėtojų S. Vansevičius pažymėjo, kad buvo atskirtos dalykų vertės už rasto turto pasisavinimą ir patikėto svetimo turto pasisavinimą. Už rasto

¹⁴ Baudžiamasis statutas. Kaunas: 1919. P. 160-163.

¹⁵ Drakšienė A., Stauskenė E. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 63.

¹⁶ Kavolis, M.; Bieliackinas, S. Baudžiamasis Statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. Kaunas, 1934.

¹⁷ Drakšienė A., Stauskenė E. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 63.

¹⁸ Kavolis, M.; Bieliackinas, S. Baudžiamasis Statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų. Kaunas, 1934.

¹⁹ Baudžiamasis statutas. Kaunas: 1919. P. 160-163.

²⁰ Stankevičius V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925. P. 190–191.

turto pasisavinimą buvo skiriama iki 500 litų bauda. Už rasto svetimoje žemėje lobio, daiktų ar gyvulių pasisavinimą, žinant kas jų savininkas, buvo baudžiama areštu iki 3 mėnesių arba iki 1500 litų bauda. Šeimnininko reikalavimu neatidavus turto ar gyvulių buvo baudžiama iki 6 mėnesių kalėti. Tuo tarpu už patikėto svetimo turto pasisavinimą buvusi griežtesnė bausmė – ne mažiau kaip 3 mėnesiai kalėjimo, o jei tas turtas buvo vertas daugiau kaip 2500 litų – sunkiųjų darbų kalėjimas. Neapgalvotai pasisavinus menką turtą baudė areštu. Svetimo turto valdytojas, tyčia padaręs turtui žalos, buvo baudžiamas kalėjimu. Jei žala viršijo 2500 litų vertę arba pasisavintas globotinio turtas, galėjo būti skiriama sunkiųjų darbų kalėjimo bausmė²¹.

Tuometinėje teismų praktikoje buvo pasisakyta dėl turto pasisavinimo baigtumo momento. Pavyzdžiui, 1936 m. spalio 27 d. Vyriausiojo Tribunolo kasaciniame sprendime baudžiamojoje byloje dėl piniginių lėšų pasisavinimo pervedant jas į kaltininkų einamąsias sąskaitas teigiama, kad šiuo atveju vien tik „formalaus momento (nukėlimo į savo einamąją sąskaitą) neužtenka pasisavinimo sudėčiai nustatyti“²².

Statuto 571 straipsnio komentare buvo numatyta, kad pasisavinimo tikslą reikėjo pripažinti ne tik tada, kai kaltininkas norėjo pasisavinti visą pas jį buvusį svetimą judamąjį turtą, bet ir kai norėjo pasisavinti tik atskiras jo dalis, pvz., pelną, kuris pasireiškia atskiro judamojo turto *in corpore* pavidalu. Bet pasisavinimo tikslui reikėjo noro prijungti prie savo nuosavybės fizinės svetimos nuosavybės dalis; todėl vien naudos gauti iš svetimos nuosavybės pasisavinimo sąvokai nepakako²³. Svarbu pažymėti ir tai, kad radiniu Statutas vadino pamestą arba užmirštą daiktą, taip pat daiktas, perduotas klaidingai arba perneštas gamtos jėgų. Su radiniu buvo sulyginami atklydėliai gyvūnai ir turtas, rastas svetimoje žemėje²⁴.

Tačiau daikto pasisavinimas, arba pagrobimas, tam, kad jį sunaikintų, nebuvo laikomas pasisavinimu arba pagrobimu, turint tikslą daiktą padaryti savu. Svarbu pažymėti ir tai, kad kai kaltininkas sugadindavo turimą skolos dokumentą, norėdamas išvengti mokėjimo pagal tą dokumentą išrodomosios skolos, tai toks noras sugadinti nepašalindavo pasisavinimo tikslo²⁵. Turto pasisavinimu taip pat buvo laikomas ir toks darbas, kai kas savavališkai paversdavo svetimą, jam patikėtą daiktą savo nuosavybe

²¹ Vansevičius S. *Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919-1940 metais*. Vilnius: Justitia, 1996. P. 56.

²² Vyriausiojo Tribunolo Baudžiamųjų kasacinių bylų sprendimai, pradedant 1933 09 15 d. Kaunas: 1938. P.599-610.

²³ Bieliackinas S., Kavolis M. *Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais*. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 501.

²⁴ Stankevičius V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925. P. 190–191.

²⁵ Bieliackinas S., Kavolis M. *Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais*. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 501.

prieš savininko norą, tuo viršydamas jam šio turto atžvilgiu suteiktas teisės²⁶.

V. Statkevičius pasisavinimo sąvoką aiškino kaip daikto į savo savybę priėmimą, arba savęs į savininko vietą pasistatymą. Todėl pasisavinimu buvo laikomas kiekvienas neteisėtas turto rikiavimas savininko teisėmis, kiekvienas neteisėtas sulaikymas, tretiems asmenims perdavimas, išieškojimas²⁷.

Tuometinėje baudžiamosios teisės teorijoje turto iššvaistymas buvo suprantamas kaip pasitikėjimo piktam naudojimas. Pasitikėjimo piktam naudojimas buvo laikomas įgalinimo rūpintis svetimu turto arba turto reikalu vartojimas žinomai to turto arba to turto reikalo nenaudai, jei dėl tokio turto iššvaistymo atsirado žalos²⁸. V. Statkevičius yra išaiškinęs, kad jeigu pasisavinimo baudžiamumas gina tik nuosavybės konkretaus daikto teisę, tai pasitikėjimo piktam naudojimo baudžiamumas gynė turto teisės apskritai²⁹.

Turto pasisavinimas ir iššvaistymas sovietiniu laikotarpiu Lietuvoje buvo gana plačiai paplitęs. Nedideli valstybinio ar visuomeninio turto pasisavinimo ir iššvaistymo atvejai lengvojoje, maisto pramonėje ir prekyboje tuo metu visuomenėje buvo traktuojami kaip įprastas ir „normalus“ reiškinys. Asmeninio piliečių turto, patikėto tam tikram tikslui, pasisavinimas ir iššvaistymas buvo padaromas žymiai rečiau ir baustinas tik tada, kai kaltininkas padarė nukentėjusiajam didelę (žymią) žalą. Atkūrus nepriklausomybę Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkine laisve ir iniciatyva³⁰.

Sovietiniu laikotarpiu turto pasisavinimas ir iššvaistymas buvo viena iš valstybinio ar visuomeninio turto grobimo formų. Tuo metu viename straipsnyje buvo įvardyti trys grobimo būdai³¹:

1. Grobimas pasisavinimo būdu – pasisavinimui būdinga tai, kad kaltininkas negražina nustatytu laiku turto tai valstybinei ar visuomeninei organizacijai, kuriai tas turtas priklauso, bet pasisavina tą turtą, kuris jam buvo įtikėtas. Šiuo atveju kaltininkas neišima vertybių iš svetimo valdymo, o tik pasilieka jam įtikėtas tam tikram tikslui vertybes;
2. Grobimas iššvaistymo (išėikvojimo) būdu – šiuo atveju kaltininkas savanaudiškais tikslais neteisėtai parduoda, sunaudoja savo reikalams, atiduoda kitiems asmenims ar kitokiu būdu išėikvoja jo teisėtai valdomą

²⁶Bieliackinas S., Kavolis M. *Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais*. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 506.

²⁷ Stankevičius V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925. P. 189.

²⁸Bieliackinas S., Kavolis M. *Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais*. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934. P. 510.

²⁹ Stankevičius V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925. P. 191.

³⁰ Abramavičius A. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 403.

³¹ Abramavičius A. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 405.

socialistinių turtą;

3. Grobimas piktnaudžiaujant tarnybine padėtimi – šiai formai būdinga tai, kad kaltininkas, piktnaudžiaudamas savo tarnybine padėtimi, užvaldo socialistinių turtą, siekdamas jį pasisavinti. Skirtingai nuo grobimo pasisavinimo ir išseikvojimo būdu, šiai nusikaltimo sudėčiai būdinga tai, kad turtas nebuvo tiesiogiai įtikėtas kaltininkui ir dėl to kaltininkas nebuvo materialiai atsakingas už pagrobtą turtą³².

Esminis reikalavimas baudžiamajai atsakomybei už turto pasisavinimą ir iššvaistymą kilti buvo tas, kad turtas turėjo būti kaltininkui patikėtas tam tikram tikslui ir turto pasisavinimu ar iššvaistymu (išseikvojimu) turėjo būti padaryta nukentėjusiajam didelė (žymi) žala³³. Taigi, kaltininkas, norėdamas užvaldyti turtą ir elgtis su juo kaip su savu, iš pradžių tą turtą pasisavindavo. Tokiu būdu, turto iššvaistymas (išseikvojimas) buvo tarytum antrasis etapas, realizuojant nusikalstamą sumanymą – pasisavinimą³⁴.

Nustatant turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo tarpusavio santykį buvo vadovaujamasi dviem kriterijais: šių veiksmų sąvokos apibrėžimu ir tuo, kaip jie įtvirtinti baudžiamajame įstatyme. Dar ne taip seniai baudžiamosios teisės teorijoje buvo laikomasi nuostatos, kad pasisavinimas – tai neteisėtas, neatlygintinas patikėto turto paėmimas ir pavertimas savo nuosavybe, o išseikvojimas (arba iššvaistymas) – tai turto iššvaistymas suvartojimo, pardavimo, dovanojimo ar perdavimo tretiesiems asmenims būdas, kurio metu kaltininkas iš pradžių taip pat paima turtą savo nuosavybėn³⁵.

Šias nusikalstamas veikas iš esmės skyrė tai, kaip kaltininkas pasielgė su užvaldytu turtu nusikaltimo baigtumo momentu: „turto pasisavinimo atveju turtas paprastai išlikdavo pas kaltininką natūra. Turto iššvaistymo (išseikvojimo) atveju jis galėjo būti perdirbtas, visiškai išnykti arba, kad ir likęs natūra, galėjo atsidurti pas kitus asmenis³⁶. Vis dėlto prieš iššvaistydamas turtą, kaltininkas turėjo jį pasisavinti, todėl turto pasisavinimas ir turto iššvaistymas, nors baudžiamajame įstatyme ir buvo įvardyti kaip savarankiški alternatyvūs veiksmai, baudžiamosios teisės teorijoje buvo laikomi vienu nusikaltimu. Tiksliau, kaip matyti iš sąvokų apibrėžimo, turto iššvaistymas vertintas tik kaip turto pasisavinimo padarinys, galintis kilti dviem būdais:

1. Kaltininkas iš pradžių užvaldo svetimą turtą (t.y. pasisavina), paskui perleidžia jį tretiesiems asmenims parduodamas, dovanodamas ar kitokiais būdais (t.y. iššvaisto).

³² Apanavičius M., Klimka A. ir kt. *Tarybinė baudžiamoji teisė. Ypatingoji dalis*. Vilnius: Mintis, 1974. P. 79.

³³ Apanavičius M. *Nusikaltimai asmeninei piliečių nuosavybei*. Vilnius, 1969. P. 46.

³⁴ Apanavičius M. *Nusikaltimai socialistinei nuosavybei*. Vilnius: 1970. P. 45.

³⁵ Pėstininkas A., Riepšas J. ir kt. *Lietuvos TSR Baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. P. 178-179.

³⁶ Apanavičius M. *Nusikaltimai asmeninei piliečių nuosavybei*. Vilnius, 1969. P. 47.

2. Kaltininkas užvaldo turtą (t.y. pasisavina) ir jį suvartoja panaudodamas savo reikmėms³⁷.

Tuometiniame BK 275 straipsnyje buvo numatyti tokie turto pasisavinimą arba iššvaistymą kvalifikuojantys požymiai: a) veika padaryta pakartotinai arba grupės iš anksto susitarusių asmenų; b) kaltininkui patikėto ar jo žinioje esančio svetimo turto pasisavinimas ar iššvaistymas stambiu mastu.

Taigi pagal anuo metu galiojančią ATPK 50 straipsnio dispoziciją už svetimo turto vagystę, sukčiavimą, pasisavinimą ar iššvaistymą, jei buvo minėtųjų kvalifikuojančių požymių, nors pagrobtojo turto vertė ir mažesnė kaip vieno MGL dydžio suma, baudžiama ne kaip už administracinę teisės pažeidimą, o kaip už nusikaltimą³⁸. Reikia pažymėti, kad nuo 2009 metų MGL santrumpa buvo pakeista į BSI (bazinė socialinė išmoka) – tai rodiklis socialinės apsaugos išmokoms ir kitiems teisės aktų nustatytiems dydžiams apibrėžti ir apskaičiuoti. Tačiau teisės aktuose, tame tarpe ir LR BK, vartojamas rodiklis „minimalusis gyvenimo lygis“ (MGL) yra tapatus ir lygus bazinei socialinei išmokai³⁹.

Asmuo, padaręs bet kurią iš išvardytųjų veikų, turinčių šių požymių, traukiamas baudžiamojon atsakomybėn atitinkamai pagal BK 271, 274 ar 275 straipsnį. Pažymėtina, kad sunkinančios aplinkybės buvo numatytos tuometiniame BK 41 straipsnyje (nusikaltimą padarė asmuo, kuris pirmiau buvo padaręs kokį nors nusikaltimą; nusikaltimą padarė organizuota grupė; nusikaltimas sukėlė sunkias pasekmes ir kt.). Įstatyme išvardytų sunkinančių aplinkybių pagrindinis ypatumas buvo tas, kad jos galimos darant bet kurią BK numatytą nusikaltimą. Nustačius, kad jų esama konkrečioje veikoje, teismas, skirdamas bausmę, į tai atsižvelgdavo ir galėdavo kaltininką nubausti griežčiau⁴⁰.

Taigi, pagal profesoriaus O. Fedosiuk nuomonę, anksčiau galiojęs BK (patvirtintas 1961 m. birželio 26 d.) neteisėtą turtinių teisių įgijimą kriminalizuodavo sukčiavimo ir turto prievartavimo normose. Platesnį požiūrį į šių nusikaltimų dalyką lėmė tai, kad juos įmanoma padaryti ne tik apgaule ar prievarta fiziškai užvaldant svetimą daiktą, bet išgaunant iš nukentėjusiojo juridiskai įformintą veiksmą, kuriuo, pvz., perleidžiamas nekilnojamas turtas, įsipareigojama gražinti skolą ir pan. Naujas BK (patvirtintas 2000 m.

---

³⁷ Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (turtiniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 36.

³⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

³⁹ 2011 m. gegužės 9 d. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-10-1-5 „Dėl socialinės paramos sistemos“.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

rugsėjo 26 d.) prie nusikalstamų veikų, kurių dalykas gali būti turtinė teisė, priskirdamas dar dvi nusikalstamas veikas – pasisavinimą ir iššvaistymą, tarsi toliau vadovavosi sukčiavimo normos logika, nes šiuo atveju kaltininkas iš esmės taip pat elgiasi apgaulingai - sulaužo jam suteiktą pasitikėjimą⁴¹.

Taigi, baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą nėra baudžiamosios teisės naujovė: ji buvo numatyta ir tarpukario Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose, ir 1961 metų baudžiamajame kodekse, ją numato ir naujasis 2000 metų baudžiamasis kodeksas⁴². Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl turto pasisavinimo ar turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose raidai būdinga tai, jog ši praktika aiškinant byloje taikytinas įstatymų nuostatas formuojama ne „visa iš karto“, bet „byla po bylos“, vienus tos praktikos aspektus, atskleistus ankstesnėse bylose, papildant kitais. Teismo praktikos formavimas yra ne vienkartinis aktas, bet laipsniškas ir nuoseklus procesas. Jis nenutrūkstamas ir niekuomet nebūna visiškai baigtas, nes neišnyksta būtinybė formuoti tokią teismų praktiką, kuri sudarytų prielaidas teisingam sprendimui dėl turto pasisavinimo ar turto iššvaistymo baudžiamojoje byloje priimti. Taigi, ir Lietuvos Aukščiausiajam Teismui nagrinėjant naujas bylas, ankstesniuose jo sprendimuose suformuluota praktika papildoma naujais fragmentais⁴³.

2000 m. priimtas naujas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau BK) įtvirtino naują nuostatą, pagal kurią pasisavinimo (183 str.) ir iššvaistymo (184 str.) dalyku gali būti ne tik patikėtas ar kaltininko žinioje esantis turtas, bet ir turtinė teisė. Šis įstatymo leidėjo žingsnis sudarė prielaidas plačiau traktuoti šių nusikalstamų veikų objektą, kitaip aiškinti galimus jų padarymo būdus. Kriminalizavus patikėtų turtinių teisių pasisavinimą ir iššvaistymą turi būti sukurta ir atitinkama mokslinė doktrina. Kol kas šių veikų padarymo mechanizmas nėra tinkamai atskleistas Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje, o tuo labiau teismų praktikoje. Profesorius O. Fedosiuk teigia, kad turi būti bandoma formuoti patikėtos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo kaip nusikalstamų veikų koncepcinis supratimas, nes be jo negali būti vienodo šių normų taikymo teismų praktikoje⁴⁴.

Šios tendencijos aspektu tapo tai, kad baudžiamieji įstatymai, be materialaus turto neteisėto pasisavinimo, vis plačiau kriminalizuoja turtinių teisių ir kitos nematerialios

---

⁴¹Fedosiuk O. *Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata* // Jurisprudencija. Vilnius, 2008. Nr. 11(113). P.72.

⁴²Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (turtiniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 5.

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352/2014.

⁴⁴ Fedosiuk O. *Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata* // Jurisprudencija. Vilnius, 2008. Nr. 11(113). P.72.

turtinės naudos neteisėtą gavimą. Šią tendenciją iliustruojantys pavyzdžiai gali būti sukčiavimo, turto prievartavimo, svetimo turto pasisavinimo ir iššvaistymo normos, kurios nebesiejamos vien tik su materialaus turto neteisėtu užvaldymu⁴⁵.

Minėtą baudžiamųjų įstatymų tendenciją paaiškina ir tai, kad į civilinę apyvertą patenka vis daugiau nematerialių daiktų (*res incorporales*), o didžiausi turtai pasaulyje egzistuoja būtent turtinių teisių pavidalu⁴⁶.

Pagal dabar galiojančią BK⁴⁷ turto pasisavinimas – tokie kaltininko veiksmai, kuriais patikėtas ar esantis kaltininko žinioje turtas neteisėtai, neatlygintinai paverčiamas savo turtu (užvaldomas)⁴⁸. E. Sinkevičius apibrėždamas patikėtos turtinės teisės pasisavinimą, pažymi, kad tai visada neteisėtas (viršijant įgaliojimus) ir neatlygintinas aktas, kurio rezultatas yra tai, kad kaltininkas juridiskai tampa svetimos turtinės teisės turėtoju (beneficiaru). Kaltininkas tiesiog pakeičia teisės turėtoją įgydamas galimybę gauti iš šios teisės išplaukiančią naudą⁴⁹. Kitaip tariant, kaltininkas ima elgtis su svetimu turtu kaip su nuosavu, uzurpuoja savininko teises, ir tuo padaro žalos turto savininkui. Daiktinio pasisavinimo padariniai tradiciškai siejami su turto netekimu arba, kitaip tariant, tiesiogine realia žala. Toks pasisavinimas gali pasireikšti kaip slaptas turto išnešimas už įmonės teritorijos ribų, nurašymas turto kaip nevertingo ir paėmimas jo sau, paėmimas sau prekių, kurias ekspeditorius turi pristatyti gavėjui, įmonės vardu fiktyvios sutarties sudarymas, pagal kurią apmokami tam tikri darbai, tačiau realiai tuos pinigus paimant sau ir pan. Tokio pasisavinimo baigtumas paprastai siejamas su fizine galimybe naudotis ir disponuoti pasisavintu turtu⁵⁰.

Tuo tarpu turto iššvaistymas – tai neteisėtas ir neatlygintinas kaltininkui patikėto ar esančio jo žinioje turto perdavimas, dovanojimas, suvartojimas arba kitoks jo perleidimas tretiesiems asmenims⁵¹. Kaltininko svetimo jam patikėto ar jo žinioje esančio turto neteisėtas perleidimas tretiesiems asmenims (iššvaistymas) neišvengiamai yra susijęs su trečiųjų asmenų tokio turto įgijimu, kuris pirmiausia vertintinas turto

---

⁴⁵ Fedosiuk O. *Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė* // Jurisprudencija. Vilnius, 2004. Nr. 60 (52). P. 83.

⁴⁶ Fedosiuk O. *Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė* // Jurisprudencija. Vilnius, 2004. Nr. 60 (52). P. 83.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

⁴⁸ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 345.

⁴⁹ Sinkevičius E. *Neteisėtas banko kredito gavimas arba panaudojimas ir jų kvalifikavimas*. Vilnius, 2002. P. 142-143.

⁵⁰ Milinis A., Gruodytė E., Gutauskas A. ir kt. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2013. P. 396-397.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2014.

iššvaistymo kontekste⁵². Kaip aiškina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, turto pasisavinimo ir iššvaistymo neatlygintinumai reiškia, kad kaltininkas jam patikėtą ar jo žinioje buvusį turtą (turtinę teisę) paverčia savo turtu ar turtine teise arba juos perleidžia, tačiau turto ar turtinės teisės savininkui ar teisėtam valdytojui už šį turtą (turtinę teisę) nėra atlyginama arba atlyginama aiškiai neteisingai⁵³.

Teismų praktika patikėto turto sąvoką apibrėžia kaip užimamų pareigų, specialių pavedimų bei sutarčių pagrindu teisėtame kaltininko valdyme esantis svetimas turtas, kurio atžvilgiu kaltininkas turi teisiškai apibrėžtus įgalinimus. Esantis kaltininko žinioje yra toks turtas, kai kaltininkas dėl savo užimamų pareigų turi teisę pavaldiniams, kuriems patikėtas turtas, duoti nurodymus dėl šio turto panaudojimo. Prie tokių asmenų priskirtini įmonių, įstaigų, organizacijų vadovai ar asmenys, atsakingi už atskiras jų veiklos sritis, tačiau nesantys materialiai atsakingi už tą turtą. Jeigu svetimą turtą pasisavina arba iššvaisto asmuo, turintis priėjimą prie turto ryšium su savo darbo pareigų atlikimu, tačiau šis turtas nebuvo jam patikėtas ar nebuvo jo žinioje, jo veika kvalifikuojama kaip vagystė. Kaip vagystė kvalifikuojami ir tokie veiksmai, kai kaltininkas laikinai gauna pasinaudoti turtu (pasimatuoti, pavažiuoti ir pan.) ar atlikti su juo tik technines operacijas (pasaugoti, panešti ir pan.) ir neteisėtai jį pasisavina⁵⁴.

Remiantis R. Drakšo nuomone galima išvesti ir tai, kad baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ar turto iššvaistymą – šių nusikalstamų veikų ir jas padariusio asmens pasmerkimas valstybės vardu, pasireiškiantis apkaltinamojo nuosprendžio priėmimu ir bausmės, numatytos BK 183 ir 184 straipsnių atitinkamos dalies sankcijoje, paskyrimu arba atleidimu nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės BK numatytais pagrindais⁵⁵.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, kad jau senovės rašytiniuose teisės šaltiniuose galima aptikti normas, nustatančias baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus nuosavybei, pvz. Romėnų teisėje. Atkūrus nepriklausomybę imta vis labiau griežtinti baudžiamąją atsakomybę už turto pasisavinimą ir iššvaistymą: šių dienų BK laikosi pozicijos, kad turto pasisavinimas ir iššvaistymas yra 2 savarankiški nusikaltimai ir yra galimos situacijos, kai turtas iššvaistomas jo nepasisavinus.

---

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79-895/2015.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-75-677/2016.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 8 „Dėl teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose (BK 274 str. ir 275 str.)“, 10 punktas. *Teismų praktika*. 1998, Nr. 10.

⁵⁵ Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (turtiniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 8.

2. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo pagrindinių sudėčių analizė

2.1. Objektiveji turto pasisavinimo ir iššvaistymo sudėčių požymiai, jų panašumai ir skirtumai

2.1.1. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo objektas

2000 m. BK 183 ir 184 straipsniai, numatantys atsakomybę už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą, numatyti skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“, iš kurio pavadinimo galima spręsti, kad jame esančių nusikalstamų veikų rūšiniu objektu pripažįstama ne tik nuosavybė, bet ir daugiau teisinių gėrių – turtinės teisės ir turtiniai interesai⁵⁶.

BK 183 bei BK 184 straipsniais siekiama apsaugoti nuosavybės ir kitas turtines teises⁵⁷. LR CK 4.37 straipsnis numato, kad nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. LR CK 1.112 straipsnis apibrėžia turtinės teisės sąvoką – tai daiktinės teisės, prievolinės teisės, taip pat teisės, atsirandančios iš intelektinės veiklos rezultatų⁵⁸. Profesorius O. Fedosiuk teigia, kad turtinės naudos samprata neatsiejamai susijusi su turto samprata. Turtas kaip teisinė kategorija apima objektus, turinčius ekonominę turinį ir galinčius priklausyti asmeniui (įeiti į jo turtinę aktyvą arba pasyvą) kaip materialus arba nematerialus daiktas. Iš esmės nauda, kaip nusikalstamos veikos apibendrintas dalykas, gali būti suprasta kaip būklė, atsirandanti įgyvendinus tam tikrą turtinį interesą, kuris savo ruožtu sietinas su asmens valia (noru) daryti poveikį savo ar kito asmens turtinei sferai arba išsaugoti ją nepakitusia. Jeigu asmens turtinė sfera suvokiama kaip abstrakti pinigine vertė, tai apie turtinės naudos gavimą galima kalbėti visuomet, kai ši vertė didinama, mažinama arba išsaugoma nepakitusi⁵⁹.

D. Bukelienė savo monografijoje išreiškė tokią poziciją, kad aptariant konkrečiai turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo objektą, pirmiausia vertėtų paminėti tai, kad apimtimi jis sutampa su rūšiniu nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams objektu, t.y. jį taip pat galima įvardyti kaip turtinius santykius plačiąja prasme. Tačiau jeigu rūšinis nusikalstamų veikų nuosavybei objektas yra teisė į visų formų nuosavybę (taip pat įvairios turtinės prievolės ir su jomis susijusios turtinės

⁵⁶ Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 48-49.

⁵⁷ Girdenis T., Gutauskas A., Kujalis P. *Baudžiamoji teisė*. Vilnius: MRU, 2014. P. 206.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

⁵⁹ Fedosiuk O. *Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė // Jurisprudencija*. Vilnius, 2004. Nr. 60 (52). P. 84.

teisės ar turtiniai reikalavimai), tai tiesioginis objektas – teisė į konkrečią nuosavybės formą, priklausomai nuo kurios, nuosavybė gali būti privati (fizinio ar juridinio asmens), viešoji (valstybės ar savivaldybės) arba mišri (taip pat konkreti turtinė teisė arba turtinis interesas)⁶⁰. Docentė A. Drakšienė pažymėjo, kad turto pasisavinimui būdingi ypatingi teisiškai apibrėžti kaltininko įgaliojimai jam patikėto turto ar suteiktų turtinių teisių atžvilgiu. Dažnai kaltininkui suteikiami labai platūs įgaliojimai valdyti turtą ir net dalinai nuspręsti kaip toliau su juo elgtis⁶¹.

Nagrinėjant nuosavybę, kaip teisinę instituciją, negalima nepaminėti tokių Lietuvos teisininkų, kaip teisėtyrininko I. Nekrošiaus, profesoriaus V. Nekrošiaus ir profesoriaus S. Vėlyvio nuomonės, kad tai yra istorinė kategorija. Pagal daugelį valstybės kilmės teorijų valstybė kaip tik dėl to ir atsirado, kad apsaugotų šią pagrindinę teisę⁶².

Profesoriai A. V. Venediktovas ir O. S. Ioffe sutapatina nuosavybę su tokia ekonomine kategorija, kaip pasisavinimas⁶³. Tačiau jiems oponuoja kiti Profesoriai J. Tolstoj ir H. Sepas teigdami, kad nuosavybės teisinių santykių negalima sutapatinti su santykiais, atsirandančiais dėl materialinių gėrybių pasisavinimo⁶⁴, kadangi nuosavybė yra ne pasisavinimo procesas, o jo prielaida ir rezultatas⁶⁵.

Profesoriaus S. Bratuso nuomone, „nuosavybė – tai materialinių gėrybių pasisavinimo būklė“⁶⁶. Profesorius H. Sepas tik iš dalies sutinka su šia nuomone, tvirtindamas, kad toks apibrėžimas nėra pilnas, nes nuosavybės teisiniai santykiai egzistuoja tiek iki materialinių gėrybių pasisavinimo, tiek ir po pasisavinimo⁶⁷.

Profesorius D. Genkinas pažymi, kad visuma nuosavybės teisinių santykių, kaip istoriškai susiklosčiusių visuomeninių santykių dėl gamybos priemonių ir naudojimosi reikmenų valdymo, naudojimo bei disponavimo jais, apima ir pasisavinimą, kaip ekonominę kategoriją⁶⁸. Profesorius O. Fedosiuk pritaria šiai nuomonei ir teigia, kad šia

---

⁶⁰ Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 59-60.

⁶¹ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 343.

⁶² Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. *Romėnų teisė*. Kaunas: 1996. P. 133.

⁶³ Вenedиктов А. В. *Государственная социалистическая собственность*. М.-Л., 1948. С. 28-29; Иоффе О. С. *Советское гражданское право*. М., 1967. С. 355-365.

⁶⁴ Толстой Ю. Лю *Понятие права собственности*. // Проблемы гражданского и административного права. Л., 1962. С. 153-159; Флейшиц Е. А. „Абсолютная“ природа права собственности. // Проблемы гражданского и административного права. Л., 1962. С. 218-219.

⁶⁵ Сепп Х. В. *Проблемы приобретения права собственности и права оперативного права оперативного управления*. // Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тарту 1974. С. 9.

⁶⁶ Братусь С. Н. *Предмет и система советского гражданского права*. М., 1963. С. 21.

⁶⁷ Сепп Х. В. *Проблемы приобретения права собственности и права оперативного права оперативного управления*. // Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тарту 1974. С. 10.

⁶⁸ Генкин Д. М. *Право собственности и административного права*. Л., 1962. С. 153.

prasmė turta įmanoma įvertinti pinigine verte, jis gali vienaip ar kitaip dalyvauti civilinėje apyvartoje, jį įmanoma turėti ir teisiškai šį turėjimą formalizuoti, pvz., įgyjant nuosavybės teisę, dokumentiškai patvirtinant reikalavimo teisių ar prievolių turėjimą, teisinėmis priemonėmis įslaptinant tam tikrą komercinę informaciją, įforminant autorystės teises, įgyjant pagal franšizės sutartį (LR CK 6.766 str.) teises naudoti kitos firmos svetimą prekės ar paslaugų ženklą, dalykinę reputaciją ir kita. Pastaruoju metu Lietuvoje plėtojama teisinė doktrina, pagal kurią visi šie objektai, galintys dalyvauti apyvartoje (net ir reikalavimo teisės prievolėje), vadintini nuosavybės objektais. Vienaip ar kitaip mažstant, turtu juos tikrai galima vadinti⁶⁹.

Galima prieiti prie išvados, kad tiesioginis pasisavinimo ir turto iššvaistymo objektas yra laikoma visų formų nuosavybė, taip pat nuosavybės teisės subjektų turtinės teisės. Priklausomai nuo nuosavybės formos, ji gali būti privati (fizinio ar juridinio asmens), viešoji (valstybės ar savivaldybės) arba mišri (taip pat konkreti turtinė teisė arba turtinis interesas).

2.1.2. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo dalykas

Teisės specialistė D. Bukelienė yra pabrėžusi, kad objektas ir dalykas yra tiesiogiai susiję nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Pagal objektą galima spręsti, kas gali būti konkretaus nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo dalykas, t.y. ką turi paveikti nusikalstama veika, kad būtų padaryta žala teisiniam gėriui arba iškiltų tokios žalos grėsmė. Be to, atitinkamo BK straipsnio dispozicijoje įvardytas konkretaus nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo dalykas, tiesiogiai parodo nusikalstamos veikos objekto apimtį⁷⁰. Docentė A. Drakšienė pažymėjo, kad nusikaltimų nuosavybei dalykas – tai svetimas turtas ar teisė į turtą. Nusikaltimų nuosavybei dalykas negali būti dokumentai, suteikiantys teisę gauti tam tikrą turtą, taip pat žetonai ar kiti panašūs daiktai, intelektinės nuosavybės objektai. Tačiau nusikaltimo dalykas yra vertybiniai popieriai – akcijos, obligacijos, valiuta ir kiti istoriniu ar kultūriniu požiūriu vertingi dokumentai. Dažniausiai nusikaltimų nuosavybei dalykas yra kilnojamasis turtas, tačiau kai kurių nusikaltimų gali būti ir nekilnojamasis turtas⁷¹.

Turto pasisavinimo arba iššvaistymo dalyku gali būti turtas, patikėtas kaltininkui,

---

⁶⁹ Fedosiuk O. *Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė* // Jurisprudencija. Vilnius, 2004. Nr. 60 (52). P. 83.

⁷⁰ Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 60-61.

⁷¹ Drakšienė A., Stauskenė E. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 18.

esantis jo žinioje arba turtas, kurį jis valdo, juo disponuoja tarnybinių, darbo ar sutartinių santykių pagrindu⁷². Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad prie tokių asmenų priskirtini įmonių, įstaigų, organizacijų vadovai arba asmenys, atsakingi už atskiras jų veiklos sritis, tačiau nesantys materialiai atsakingi už turtą (turtinę teisę)⁷³. Taigi, šių nusikalstamų veikų dalyku gali būti tiek svetimas turtas, tiek svetima turtinė teisė⁷⁴.

Kitose nutartyse Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad svetimas turtas – tai kaltininkui patikėti ar jo žinioje esantys jam nuosavybės teise nepriklausantys kilnojamieji ar nekilnojamieji daiktai, taip pat pinigai, vertybiniai popieriai ir pan. Svetima turtinė teisė – tai kaltininkui patikėta ar jo žinioje esanti savininko ar teisėto valdytojo daiktinė ar prievolinė teisė ar teisė, atsirandanti iš intelektinės veiklos rezultatų (CK 1.112 straipsnio 1 dalis)⁷⁵. Turtinė teisė gali būti iššvaistyta įvairiais būdais, pvz.: 1) neteisėtai perleidžiant ją kitiems asmenims; 2) juridiskai ją panaikinant; 3) nerealizuojant jos per nustatytą terminą ir taip nulemiant jos išnykimą; 4) padarant ją beverte (pvz., įmonės įgaliotas atstovas atsisako įkeitimo, faktiškai panaikindamas skolos grąžinimo užtikrinimą. Dėl to įmonės turtinė teisė gali likti beverte). Inkriminuojant turtinės teisės iššvaistymą būtina nustatyti akivaizdų atlikto sandorio neteisėtumą ir neatlygintinumą, ypač jeigu tai padaryta ūkinėje veikloje. Tiek turto, tiek turtinės teisės esminė savybė yra jų ekonominis turinys, kurį įmanoma išreikšti piniginiu ekvivalentu⁷⁶. Kai kuriais atvejais griežtos takoskyros tarp sąvokų „turtas“ ir „turtinė teisė“ nustatyti neįmanoma (pvz., nekilnojamasis turtas ir teisė į jį, banko sąskaitoje esantys pinigai ir reikalavimo teisė bankui, vertybinis popierius ir jo turėtojui priklausanti turtinė teisė ir t. t.). Apie šių sąvokų turinį kiekvienu atveju galima spręsti iš konkrečios bylos aplinkybių⁷⁷.

Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje yra nustatyta, kad patikėtas turtas – tai einamų pareigų, specialių pavedimų ar sutarčių pagrindu teisėtame kaltininko valdyme esantis svetimas turtas, kurio atžvilgiu kaltininkas turi teisiškai apibrėžtus įgaliojimus⁷⁸. Docentė A. Drakšienė kaip pavyzdį pateikia situaciją, kai kaltininkas, norėdamas padėti tretiesiems asmenims, duoda neteisėtus nurodymus savo

⁷² Drakšienė A., Stauskenė E. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 64.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-75-677/2016.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-7-182/2015.

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-7-234-942/2015.

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-7-182-139/2015.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-7-234-942/2015.

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-574/2010.

pavaldiniams dėl jo žinioje esančio turto panaudojimo⁷⁹. Profesorius O. Fedosiuk mano, kad paprastai tokius valdymo įgaliojimus turi materialiai atsakingi juridinių asmenų darbuotojai, kurių darbas susijęs su svetimo turto apskaita, saugojimu, priėmimu, išdavimu, pardavimu, pervežimu ir t.t. Nelaikoma, kad turtas yra patikėtas, jei asmuo turi tik priėjimą prie turto, kiek tai susiję su jo darbo pareigų atlikimu, tačiau jokios sutarties su juo nėra sudaryta. Taigi turtas yra laikomas patikėtu arba esančiu kaltininko žinioje, kai yra aiškus tokio santykio teisinis pagrindas⁸⁰.

Taigi, kaip jau buvo minėta, turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo dalykas gali būti tiek svetimas turtas (juo gali būti kiekvienas daiktas, nepriklausomai nuo jo rūšies, išskyrus, išimtus iš apyvartos ir ribotai apyvartoje esančius daiktus⁸¹), tiek svetima turtinė teisė. Kaip pavyzdys gali būti išnagrinėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 17 d. nutartis, kurioje buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad teisę dalyvauti bendrovės organizuojamoje loterijoje galima įvardyti kaip šios bendrovės turtinę teisę, suteikiamą klientams už užmokestį, tolygų jų statomai sumai. Šios teisės suteikimas klientui nemokamai, kai tai daroma savavališkai ir priešingai bendrovės interesams, tiksliausiai vertintinas kaip patikėtos turtinės teisės iššvaistymas. Kita vertus, bendrąja teisine prasme nėra klaidinga tokią veiką įvardyti ir kaip patikėto svetimo turto iššvaistymą, nes turtinės teisės yra sudedamoji bendrovės turto dalis. Teisėjų kolegija konstatavo, kad nuteistoji (bendrovės lažybų punkte dirbdama lažybų tarpininke), neimdama iš kliento jo nurodytų statomų sumų, šioms sumoms išduodama jam lažybų korteles ir leisdama nemokamai dalyvauti lošimuose, šią jai patikėtą turtinę teisę iššvaistė, padarydama bendrovei turtinę žalą, tolygią kliento nesumokėtoms sumoms, kurias klientas privalėjo sumokėti nepriklausomai nuo lošimo rezultato. Be to, teisėjų kolegija pažymėjo, kad kliento statytos ir turėtos mokėti sumos apskaitytos kasos aparato juostoje, todėl žala bendrovei pasireiškė ne tik tuo, kad nuteistoji neėmė iš kliento ir neįnešė į kasą pinigų, bet ir tuo, kad bendrovė nuo nurodytos sumos privalėjo sumokėti nustatyto dydžio mokesčius⁸².

Docentė A. Drakšienė nurodė, kad patikėto turto perdavimas paprastai įforminamas dokumentais. Tačiau tai nėra būtina turto perdavimo (patikėjimo) sąlyga, kadangi fizinių asmenų tarpusavio sandoriai gali būti sudaromi žodžiu, raštu (paprasta

⁷⁹ Abramavičius A. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 406.

⁸⁰ Milinis A., Gruodytė E., Gutauskas A. ir kt. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2013. P. 394-395.

⁸¹ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 343.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-7-182-139/2015.

arba notarine forma) arba konkliudentiniais veiksmais (CK 1.71 straipsnis). Sandoris, kuriam įstatymas nenumato konkrečios formos, laikomas sudarytu, jeigu iš asmens elgesio matyti jo valia sudaryti sandorį (konkliudentiniai veiksmai). Turtas kaltininkui gali būti patikėtas ilgam laikui (dėl darbo pobūdžio, dvišalių ar daugiašalių sutarčių) arba trumpam – atlikti tam tikras užduotis⁸³. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2013 m. gruodžio 30 d. nutartyje nustatė, kad kasatorius R. T. Šiauliuose, AB DNB lizingas Šiaulių atstovybėje, 2007 m. gruodžio 27 d. su AB DNB lizingas sudarė lizingo sutartį dėl automobilio BMW 730, 2005 m. 140 000 Lt vertės, priklausančio AB DNB lizingas, valdymo ir naudojimosi ilgalaikės išperkamosios nuomos. Sutarties sudarymo dieną įmokėjo 42 000 Lt pradinį įnašą bei nuo 2008 m. sausio 28 d. iki 2009 m. gruodžio 16 d. įmokėjo privalomas įmokas, iš viso 63 561,19 Lt, po to įmokų mokėjimą nutraukė. AB DNB lizingas nuo 2010 m. kovo 2 d. nutraukė minėtą sutartį bei pareikalavo iš R. T. iki 2010 m. kovo 19 d. grąžinti automobilį. R. T. automobilio negrąžino, negalėjo nurodyti jo tikslios buvimo vietos. Kaip matyti iš bylos medžiagos, kasatorius ne tik nevykdė lizingo sutartyje numatytų įsipareigojimų, nustatytais terminais nemokėjo įmokų, bet ir žinodamas, kad pagal lizingo sutarties 4.7 punktą jam griežtai draudžiama perleisti teisę naudotis automobiliu be AB DNB lizingas sutikimo, sąmoningais veiksmais svetimą, jam patikėtą turtą, be lizingo davėjo žinios ir sutikimo, neatlygintinai, be jokių rašytinių dokumentų, perleido tretiesiems asmenims⁸⁴.

D. Bukelienė mano, kad vien tik veikos, kuria kėsiniama į asmens nuosavybę, pažeidžiamos jo turtinės teisės ar turtiniai interesai, padarymo fakto neužtenka, kad nukentėjusysis patirtų turtinę žalą, - nusikalstamų padarinių atsiradimas priklauso ir nuo dalyko, kuriam padaromas poveikis konkrečia nusikalstama veika. Aptariamų nusikalstamų veikų dalyku gali būti ir turtinė teisė, tačiau nusikalstamos veikos dalyku bus tik tokia turtinė teisė, kuri (o tiksliau turtas, į kurią ji nukreipta) turi jos turėtojui tiek vartojamąją, tiek ir prekinę-piniginę vertę. Turtas vertinamas taikant lyginamosios vertės (pardavimo kainos analogų), atkuriamosios vertės, naudojimo pajamų vertės (pajamų kapitalizavimo arba pinigų srauto diskonto), ypatingosios vertės metodus ar jų darinius bei kitus Lietuvos Respublikos Vyriausybės aprobuotus ir tarptautinėje praktikoje pripažintus metodus⁸⁵.

Nesant nusikalstamos veikos dalyko vertę patvirtinančių dokumentų, galima

⁸³ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 345.

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-630/2013.

⁸⁵ Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 78-79.

remtis ir 2012 m. balandžio 27 d. Lietuvos Respublikos Finansų ministro įsakymu Nr. Nr. 1K-159 patvirtinta „Turto ir verslo vertinimo metodika“⁸⁶. Šiuo atveju nustatinėjama veikos padarymo momentu buvusi turto rinkos vertė – apskaičiuota pinigų suma, už kurią galėtų būti parduotas turtas vertinimo dieną, sudarius tiesioginį komercinį sandorį tarp norinčių turtą parduoti ir norinčių turtą pirkti asmenų po šio turto tinkamo pateikimo į rinką, jeigu abi sandorio šalys veiktų dalykiškai, be prievartos ir nesąlygojamos kitų sandorių bei interesų⁸⁷.

Tos pačios nuomonės laikosi ir A. Drakšienė - turto pasisavinimo dalykas yra daiktai, turintys ne tik vartojamąją vertę (subjektyvus daikto vertės nustatymo kriterijus, pagal kurį galima spręsti apie daikto vertingumą jo savininkui), bet ir prekinę-piniginę šios vertės išraišką. Jeigu turto savininkas ar teisėtas turto valdytojas eliminuoja jį iš savo valdymo, pripažįsta jį neturinčiu ekonominės, ūkinės ir kitokios vertės, toks turtas negali būti pasisavinimo dalyku, nes kaltininkas nepadaro turtinės žalos. Tokių daiktų pasisavinimas ar perleidimas tretiesiems asmenims, nepriklausomai nuo kainos (prekinės-piniginės vertės), neturėtų būti laikomas nusikalstama veika, kadangi savininkui nepadarys turtinės žalos. Kai pasisavinamas daiktas, nors ir neturintis prekinės-piniginės vertės (arba ji yra labai nedidelė), tačiau jo savininkui yra vertingas (pvz., kaip relikvija ar dėl kitokių asmeninių priežasčių), gali būti laikoma, kad kaltininkui padaryta moralinė, bet ne turtinė žala⁸⁸.

Teismų jurisprudencijoje yra pripažįstama, kad turto pasisavinimo dalyku gali būti ir vertybiniai popieriai (akcijos, obligacijos ir kt.), kurie pagal jų nominalią vertę ar kitokią numatytą proporciją bet kurio asmens gali būti iškeisti į pinigus, kitokius daiktus arba asmuo dėl jų vertės gali turėti kitokios turtinės naudos⁸⁹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas 2005 m. birželio 23 d. nutarime pabrėžė, kad vertybiniai popieriai, taip pat kiti dokumentai, žymintys tam tikrą piniginę vertę, kaip vagystės ir plėšimo dalykas yra tik tie, kurie suteikia teisę gauti turtą be juos pateikusio asmens tapatybės ir reikalavimo teisės turėjimo nustatymo (pvz., dovanų čekis). Vardiniai vertybiniai popieriai, kurių turinyje nurodyta reikalavimo teisė konkrečiam asmeniui, nėra vagystės ir plėšimo dalykas⁹⁰. Profesorius O. Fedosiuk mano, kad ši nuostata yra tinkama ir aiškinant

---

⁸⁶ 2012 m. balandžio 27 d. Lietuvos Respublikos Finansų ministro įsakymas Nr. 1K-159 „Dėl turto ir verslo vertinimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2012, Nr. 50-2502.

⁸⁷ Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 80.

⁸⁸ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 344.

⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-189/2014.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų

pasisavinimo bei iššvaistymo dalyko požymius – neteisėtai perleidus patikėtus vardinius vertybinius popierius, galima kalbėti ne apie turto (daikto prasme), bet apie turtinių teisių iššvaistymą⁹¹.

A. Drakšienė teigia, kad akcininkų turto pasisavinimas galimas per ekonomiškai nenaudingus akcijų pardavimus, nuostolingus akcijų mainus ir pan. Akcijos patvirtina jų turėtojo teisę dalyvauti valdant įmonę, gauti bendrovės lėšų, nemokamai gauti akcijų, pirmumo teise įsigyti bendrovės išleidžiamų akcijų ar konvertuojamųjų obligacijų, gauti likviduojamos bendrovės turto dalį ir kitas įstatymų nustatytas jo turtines teises. Todėl šio nusikaltimo dalyko pasisavinimas arba iššvaistymas pažeidžia savininko nuosavybės teisę į įmonę, jos duodamą pelną ar turto dalį⁹².

Galima padaryti išvadą, kad tiek turto pasisavinimo, tiek turto iššvaistymo dalyku gali būti bet kurios rūšies nuosavybė: ir kilnojamasis turtas, ir nekilnojamasis turtas. Toks turtas turi atitikti bent vieną iš minėtų požymių: 1) patikėtas kaltininkui, 2) esantis jo žinioje arba 3) turtas, kurį jis valdo, juo disponuoja tarnybinių, darbo ar sutartinių santykių pagrindu (įmonių, įstaigų, organizacijų vadovai arba asmenys, atsakingi už atskiras jų veiklos sritis, tačiau nesantys materialiai atsakingi už turtą (turtinę teisę)). Taip pat pabrėžtina, kad turto pasisavinimo ir iššvaistymo dalyku pripažįstami daiktai, turintys ne tik vartojamąją vertę, bet ir prekinę-piniginę šios vertės išraišką. Ši nuostata svarbi aiškinant pasisavinimo bei iššvaistymo dalyko požymius – neteisėtai perleidus patikėtus vardinius vertybinius popierius, kadangi galima kalbėti ne apie turto (daikto prasme), bet apie turtinių teisių iššvaistymą.

2.1.3. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo veika, padariniai ir priežastinis ryšys

Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo veika. Turto pasisavinimas ir turto iššvaistymas gali būti padaromas tiek aktyviais veiksmais, tiek ir neveikimu. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija ne kartą pabrėžė, kad objektyviai turto pasisavinimas reiškiasi neteisėtu, neatlygintinu, kaltininkui svetimo, jam patikėto ar jo žinioje buvusio turto (turtinės teisės) pavertimu savo turtu (turtine teise), pažeidžiant turto patikėjimo ar perdavimo jo žiniai sąlygas⁹³. Svetimo turto pasisavinimas yra tada, kai kaltininkas jam patikėtą ar esantį jo žinioje turtą neteisėtai paverčia savo

---

praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. Teismų praktika, 2005, Nr. 23.

⁹¹ Fedosiuk O. *Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata* // Jurisprudencija. Vilnius, 2008. Nr. 11(113). P. 76.

⁹² Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 344.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2014.

turtu⁹⁴. A. Drakšienė teigia, kad paprastai šis nusikaltimas yra padaromas aktyviais įvairiais veiksmais, kurių konkretus turinys priklauso nuo pasisavinamų daiktų fizinių savybių, turto apskaitos ypatumų, apsaugos, tikslinės paskirties, buvimo vietos ir kt⁹⁵.

Profesorius O. Fedosiuk teigia, kad pasisavinti galima ir neveikimu. Neveikimo atveju turtinė teisė juridškai nustoja egzistuoti nesiėmus priemonių ją realizuoti. Tam tikrų turtinių teisių realizavimas yra ribojamas laike ir termino praleidimas gali nulemti pačios turtinės teisės išnykimą. Toks apribojimas gali būti susijęs su ieškinio terminu, taip pat įstatymo arba sutarties numatytu terminu, per kurį būtina atlikti vienokį ar kitokį teisinį veiksma. Pvz., kad įgytų palikimą, įpėdinis turi per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos imtis įstatymo nustatytų veiksmy (CK 5.50 str.), terminuoto laidavimo atveju kreditorius turi pareikšti laiduotojui ieškinį per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią suėjo laidavimo ar prievolės įvykdymo terminas (CK 6.88 str.) ir pan. Taigi asmuo, įgaliotas tvarkyti svetimą turtą, laiku nesiimdamas teisinių veiksmy turtinei teisei realizuoti, gali nulemti šios turtinės teisės praradimą ir atitinkamos žalos savininkui atsiradimą. Kai toks neveikimas yra susijęs su patikėtinio nesąžiningumu, tai gali būti vertinama ir iš baudžiamosios teisės pozicijų, ar nėra patikėtos turtinės teisės iššvaistymo⁹⁶.

A. Drakšienė teigia, kad turto iššvaistymas gali būti atlygintinis (pardavimas, iškeitimas) ir neatlygintinis (dovanojimas). Nei vienas šių būdy veikos kvalifikavimui reikšmės neturi, tačiau teismas atsižvelgia į juos skirdamas bausmę⁹⁷. Atlygintinis turto iššvaistymas skiriasi nuo pasisavinimo šiais požymiais: a) patikėtą ar buvusį žinioje turtą kaltininkas perleidžia tretiesiems asmenims jo neužvaldydamas (parduodamas, įkeisdamas) ir tik po to gauna atlygį, kurį užvaldo; b) gautas atlygis nėra tas turtas, kuris buvo kaltininkui patikėtas ar perduotas jo žinion, bet tik šio turto vertės ekvivalentas; c) gautas už perleistą turtą atlygis nebūtinai turi būti adekvatus realiai šio turto vertei, t.y. kaltininkas gali gauti didesnę ar mažesnę turtinę naudą nei būtų gavęs užvaldydamas patį patikėtą ar jo žinioje buvusį svetimą turtą⁹⁸.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, iššvaistymas, kaip ir pasisavinimas, gali būti padaromas aktyviais kaltininko veiksmais. Šiam procesui būdinga tai, kad kaltininkas

---

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-368/2008.

⁹⁵ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 345.

⁹⁶ Fedosiuk O. *Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata // Jurisprudencija*. Vilnius, 2008. Nr. 11(113). P. 79.

⁹⁷ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 355.

⁹⁸ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 356.

pirmiausia duoda neteisėtus patiko ar esančio jo žinioje turto atžvilgiu potvarkius, o paskui – perduodamas turtas. Tačiau šio nusikaltimo pradžia ir pabaiga gali sutapti. Pvz., sandėlio vedėjas, turintis teisiškai apibrėžtus įgaliojimus turto atžvilgiu, išdalija jį tretiesiems asmenims. Neveikimu turto iššvaistymas pasireiškia kai kaltininkas neatlieka tam tikrų turtinio pobūdžio veiksmų, kuriuos dėl jam suteiktų turtinių teisių privalo padaryti, ir dėl to nukentėjusysis patiria turtinę žalą: praranda turėtą turtą, negauna pajamų, atsiranda naujų turtinių prievolių ir kt.⁹⁹. Lietuvos apeliaciniame teisme buvo nagrinėjama byla, kurioje J. J. buvo kaltinamas pagal BK 184 straipsnio 2 dalį tuo, kad jis, būdamas UAB “M“ direktoriumi, po to, kai Šiaulių apygardos teismas 2013 m. kovo 26 d. iškėlė bankroto bylą UAB “M“, neperdavė jo žinioje buvusio įmonės turto bankroto administratoriui, o ikiteisminio tyrimo metu nenustatytu laikotarpiu, bet ne vėliau kaip 2013 m. gruodžio 3 d., ikiteisminio tyrimo metu nenustatytomis aplinkybėmis iššvaistė įmonei priklausantį turtą, išvardytą kaltinime. Teismų jurisprudencijoje yra pažymėtina, kad pats turto neperdavimas bankroto administratoriui savaime nereiškia, kad toks turtas yra iššvaistytas BK 184 straipsnio prasme. Priešingai – svetimo turto neperdavimas suinteresuotam asmeniui galėtų reikšti kaip atsiradusi pasekmė iššvaisčius turtą. Asmenį kaltinant šio nusikaltimo padarymu, būtina nustatyti konkrečius kaltininko veiksmus, kurie lėmė, kad jo žinioje buvęs turtas buvo iššvaistytas¹⁰⁰.

Pagal A. Drakšienės nuomonę, turto pasisavinimo metu (siekiant paversti daiktą savo turtu) kaltininkui paprastai nereikia atlikti kokių nors ypatingų veiksmų, nes daiktą jam jau yra perdavęs pats savininkas, išskyrus atvejus, kai būtina konkretų turtą atskirti iš savininko valdomų, bet kaltininkui patikėtų ar perduotų jo žinion daiktų grupės ar jį paslėpti savininkui nežinomoje vietoje. Tam, kad pasisavintų bet kurį jam patikėtą ar esantį jo žinioje kilnojamąjį daiktą, kuriam nereikalinga teisinė registracija, kaltininkui pakanka tą daiktą paimti ir perkelti erdvėje, kad po to galėtų jį valdyti, naudotis ir disponuoti kaip nuosavu¹⁰¹.

Turtinės teisės pasisavinimu laikomi tokie kaltininko veiksmai, kai jis pasisavina teisę, kuri suteikia jam galimybę gauti svetimą turtą arba juo naudotis kaip savu, arba juo disponuoti. Turtinės teisės pasisavinimu laikomi ir tie atvejai, kai kaltininkas pasisavina teisę į turtą, kuris bus sukurtas ateityje, arba teisę, kuri atleidžia jį nuo turtinių įsipareigojimų vykdymo. Šios teisės pasisavinimas paprastai yra tik priemonė konkrečiam

---

⁹⁹ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 354.

¹⁰⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-223-150/2016.

¹⁰¹ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 346.

turtui užvaldyti. Tam panaudojami dokumentai, kurie dažniausiai patvirtina juridinį faktą (sutartys, banko dokumentai ir pan.)¹⁰².

Profesorius I. Foinickis teigia, kad nekilnojamas turtas negali būti vagystės ir plėšimo dalyku¹⁰³, nes kitoks yra jo neteisėto perėmimo režimas – ne fizinis, bet juridinis (jis negali būti kaltininko įgytas ar perleistas kitaip, kaip tik juridiskai įforminant atitinkamą sandorį). A. Boicovas, pabrėždamas juridinio turto įgijimo/perleidimo režimą, be nekilnojamojo turto, mini ir kilnojamąjį turtą, kuriam būtina teisinė registracija, pvz., automobilį. Taigi, fizinis nekilnojamojo turto užvaldymas neatitinka grobimo koncepcijos, nes jo įgijimas įmanomas tik įforminant teises į jį.¹⁰⁴ O. Fedosiuk pritaria šiai nuomonei ir teigia, kad būtent tai verčia nekilnojamam turtui suteikti atskirą reikšmę turtinių nusikaltimų kontekste ir matyti skirtumą tarp kilnojamąjo ir nekilnojamojo turto pasisavinimo¹⁰⁵. A. Drakšienė teigia, kad neįregistravus pasisavinto nekilnojamojo daikto registre tokia veika yra nebaigta. Jei kaltininkas, siekdamas pasisavinti jam patikėtą ar esantį jo žinioje turtą, nusikaltimo nebaigė dėl nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių, jo veika turėtų būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką pagal BK 22 ir 183 straipsnius. Nesant tikslo pasisavinti, asmens veiksmai vertinami kaip kitų teisės šakų (civilinės, darbo teisės) normų pažeidimas. Jei asmuo paima turtą tik norėdamas juo laikinai pasinaudoti ir kėtina jį vėliau grąžinti savininkui (ar kitam teisėtam turto valdytojui) arba atlyginti prarasto turto vertę, jo veiksmuose nėra turto pasisavinimo sudėties¹⁰⁶.

Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baigtumo momentas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas neretai pažymi, kad turto pasisavinimas laikomas baigtu neteisėtai užvaldžius svetimą turtą ir turint realią galimybę juo naudotis ar disponuoti¹⁰⁷ (t.y. nusikaltimas laikomas baigtu nuo svetimo turto pardavimo, padovanojimo ar kitokio perleidimo trečiajam asmeniui momento¹⁰⁸), o svetimos turtinės teisės pasisavinimo baigtumas sietinas su atitinkamo juridinio fakto įtvirtinimo momentu (t.y. kai kaltininkas

---

¹⁰² Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 346-347.

¹⁰³ Фойницкий И. Я. Курс уголовного права. Часть особенная. Посягательства личныя и имущественныя. Изд.4. С-Петербург, 1901. P. 166.

¹⁰⁴ Бойцов А. И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург, 2002. P. 157.

¹⁰⁵ Fedosiuk O. *Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata // Jurisprudencija*. Vilnius, 2008. Nr. 11(113). P. 75.

¹⁰⁶ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 346.

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2012.

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2014.

įformina dokumentą, patvirtinantį turtinių teisių perėjimą kitiems asmenims¹⁰⁹), kai kaltininkas juridškai tampa turtinės teisės turėtoju, nepriklausomai nuo to, ar jis ją įgyvendino¹¹⁰. A. Drakšienė pažymi, kad veikos kvalifikavimui reikšmės neturi kam kaltininkas perleidžia svetimą turtą ir kas su tuo turtu vėliau atsitiko (supuvo, perparduotas, išmestas ir kt.)¹¹¹. Pasisavinus patikėtą ar kaltininko žinioje esantį turtą, tolimesni kaltininko veiksmai su juo (padovanojimas, pardavimas ir pan.) veikos kvalifikavimui reikšmės neturi¹¹². Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2006 m. gegužės 30 d. nutarime pažymėjo, kad turto iššvaistymas laikomas baigtu nuo svetimo turto pardavimo, padovanojimo ar kitokio perleidimo trečiajam asmeniui momento. Taigi, turto pasisavinimas yra savarankiška ir atskirai kvalifikuojama nusikalstama veika, kuri negali peraugti į turto iššvaistymą, nes skiriasi šių veikų baigtumo momentai. Todėl jeigu prieš perduodamas turtą tretiesiems asmenims kaltininkas šį turtą buvo bent trumpam užvaldęs ir galėjo su šiuo turtu atlikti bet kokius veiksmus, veika kvalifikuojama tik pagal BK 183 straipsnio 1-3 dalis kaip turto pasisavinimas priklausomai nuo pasisavinto turto vertės. Kaltininkė I. Š. šioje byloje teigė, kad svetimą jai patikėtą turtą ji iššvaistė, o ne pasisavino, tačiau teismas, išsamiai ir bešališkai ištyręs esmines bylos aplinkybes ir tinkamai įvertinęs įrodymus, padarė pagrįstą išvadą, kad nuteistoji I. Š., klastodama GSM paslaugų sutartis su UAB, t. y. įrašydama į sutartis duomenis asmenų, kurie realiai neįsigijo mobilių telefonų ir taip juos vėliau realizuodama teismo nenustatytiems asmenims, pasisavino jai patikėtą didelės vertės svetimą turtą – mobiliojo ryšio telefonus, priklausančius UAB¹¹³.

Tačiau A. Drakšienė pabrėžia, kad turto pasisavinimo baigtumo momentas iš dalies priklauso nuo pasisavinamo turto rūšies. Pasisavinus tikrai rūšinius požymius turintį daiktą (pinigus, maisto produktus, pašarus ir kt.), nusikaltimas galėtų būti laikomas baigtu nuo momento kai: a) savininkas ar kitas jo įgaliotas asmuo teisėtai pareikalauja atsiskaityti ar atiduoti daiktus natūra; b) pasibaigia turto gražinimo terminas; arba c) kaltininkas išneša daiktus iš tos teritorijos, kurioje jis turi įgaliojimus juos valdyti arba jais naudotis, ir pan. Pasisavinus individualius požymius turinčius daiktus (automobilį, drabužį ir kt.), nusikaltimas laikomas baigtu nuo galimybės valdyti, naudotis ir disponuoti

¹⁰⁹ Girdenis T., Gutauskas A., Kujalis P. *Baudžiamoji teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2014. P. 219.

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2014.

¹¹¹ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 355.

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-396/2006.

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-330/2006.

svetimais daiktais kaip nuosavais atsiradimo momento arba nuo teisės, suteikiančios galimybę jiems viešpatauti, įgijimo momento¹¹⁴.

Kaip minėta, turto iššvaistymas laikomas baigtu nuo svetimo turto pardavimo, padovanojimo, perleidimo trečiajam asmeniui ar kitokio jo praradimo momento. Pažymėtina, kad veikos kvalifikavimui reikšmės neturi, kam kaltininkas perleidžia svetimą turtą ir kas su tuo turtu vėliau atsitiko, nes veika baigta nuo pinigų neteisėto praradimo momento. Kaip tokios situacijos pavyzdys gali būti pateikta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 30 d. nutartis, kurioje Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija nustatė, kad UAB „R“, kurios direktorius ir kasininkas, atsakingas už kasos operacijas, kasatorius V. R. pagal 2006 m. spalio 17 d. kasos pajamų orderį Nr. 265 įformino 19 107,15 Lt gryną pinigų priėmimą į kasą. Surašydamas kasos operacijas į kasos knygą minėto kasos pajamų orderio neįrašė į kasos pajamas ir kasoje apskaičiavo neteisingą dokumentinį pinigų likutį, t.y. 19 107,15 Lt mažiau. Tyrimo metu nebuvo galima nustatyti 19107,15 Lt panaudojimo. Iš išdėstytų aplinkybių matyti, kad UAB „R“ priklausęs turtas (19 107,15 Lt) įvykio metu buvo kasatoriaus žinioje jo einamų pareigų (bendrovės direktorius ir kasininkas) pagrindu. Svetimo - UAB „R“ priklausančio turto – grynujų pinigų (19 107,15 Lt), buvusių jo žinioje, praradimas akivaizdžiai prieštarauja UAB „R“ interesams, todėl negali būti pripažįstamas teisėtu. Kaltininko žinioje buvusio svetimo turto neteisėtas neatlygintinas praradimas yra to turto iššvaistymas, t. y. BK 184 straipsnio 1 dalyje numatyta nusikalstama veika¹¹⁵.

Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo padariniai. Teismų praktikoje yra pažymima, kad kadangi tiek turto pasisavinimas, tiek turto iššvaistymas yra materialiosios nusikalstamos veikos sudėtys, būtinas šių veikų, kaip ir kitų nusikaltimų nuosavybei, požymis – turtinės žalos padarymas. Dėl to kvalifikuojant turto ar turtinės teisės pasisavinimą arba iššvaistymą reikia konstatuoti, ar neteisėtai disponuojant šiuo turtu buvo padaryta turtinė žala¹¹⁶. D. Bukelienė teigia, kad baudžiamojoje teisėje turtinė žala laikomi padariniai, atsirandantys nusikalstama veika darant poveikį nuosavybės teisės objektams – daiktams arba kitam turtui. Nusikaltimų ar baudžiamųjų nusižengimų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams sukeltus padarinius galima vertinti padarytos turtinės žalos dydžio ir nusikalstamos veikos masto prasme, nes pagal nusikalstamos veikos mastą kiekvienu atveju galima spręsti apie veikos pavojingumo

¹¹⁴ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 347.

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-210/2012.

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-234-942/2015.

laipsnį¹¹⁷. Taigi, nusikalstami padariniai šiuo atveju yra nukentėjusiojo materialaus turto ar turtinės teisės netekimas arba jos apimties sumažėjimas¹¹⁸.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių numatė, kad pagrindinis kriterijus, nustatant nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu padarytos turtinės žalos dydį, turi būti nusikalstamos veikos dalyko vertė, kaip tiesioginiai nusikalstamos veikos padariniai, kuriuos su nusikalstama veika sieja tiesioginis priežastinis ryšys ir kurių piniginę išraišką galima apskaičiuoti. Kaltininko siekimas neteisėtai ir neatlygintinai užvaldyti svetimą turtą ar turtinę teisę ypač akivaizdus turto pasisavinimo atveju, nes šios nusikalstamos veikos esmė kaip tik ir sudaro neteisėtas turto ar turtinės teisės pavertimas savo nuosavybe. Kaltininkas sąmoningai užvaldo (pasisavina) jam patikėtą ar esantį jo žinioje, tačiau jam nuosavybės teise nepriklausantį (svetimą) turtą ar turtinę teisę, žinodamas, kad tokie jo veiksmai yra neteisėti, peržengiantys darbo ar civilinės teisės normų pagrindu jam suteiktus įgaliojimus valdyti, naudoti ar disponuoti turtu. Be to, turtas ar turtinė teisė pasisavinami savininkui už tai neatlyginant. Taigi, nors ir suvokdamas pavojingą savo veiksmų pobūdį, kaltininkas nori taip veikti, o numatydamas, kad dėl šių veiksmų neišvengiamai atsiras nusikalstamų padarinių – turtinė žala turto savininkui, nori tokių padarinių ir sąmoningai jų siekia¹¹⁹.

Docentas T. Girdenis, profesorius A. Gutauskas ir lektorius P. Kujalis teigia, kad žala lygi pasisavinto turto ar turtinės teisės vertei. Žalos dydis turi didelę reikšmę veikos kvalifikavimui. Priklausomai nuo to veika gali būti kvalifikuojama kaip kvalifikuota ar baudžiamą nusižengimo sudėtis. Tačiau reikia pasakyti, kad BK apibrėžia tik didelės vertės (250 MGL) ir nedidelės vertės turtą (nuo 1 iki 3 MGL), tuo tarpu turtinės teisės vertė įstatyme nėra apibrėžta. Baudžiamajai atsakomybei svarbu, kad žala atsirastų dėl neteisėto pasisavinimo ar iššvaistymo, o ne dėl kitų veiksmų¹²⁰. A. Drakšienė ir D. Bukelienė pabrėžia, kad turto pasisavinimas, kaip ir turto iššvaistymas laikomas nusikaltimu, jeigu padarytoji turtinė žala viršija 3 MGL dydžio sumą¹²¹. Pažymėtina, kad MGL yra (tiksliau – turėtų būti) kintantis dydis, tiesiogiai priklausomas nuo šalies ekonominių pokyčių, taigi, kintant MGL, keičiasi ir nusikalstamos veikos mastas¹²².

---

¹¹⁷ Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 121.

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-234-942/2015.

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-332/2014 .

¹²⁰ Girdenis T., Gutauskas A., Kujalis P. *Baudžiamoji teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2014. P. 209.

¹²¹ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 347-355.

¹²² Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai*

Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo priežastinis ryšys. Profesorius O. Fedosiuk mano, kad tiek pasisavinimas, tiek iššvaistymas suponuoja atitinkamus nusikalstamus padarinius, t.y. turtinę žalą patikėtoji, kuris netenka savo turto ar turtinės teisės (materialioji sudėtis)¹²³. Tam pritaria ir A. Drakšienė teigdama, kad šių nusikaltimų atvejais kartu tarp veikos ir padarinių yra būtinas priežastinis ryšys, kuris pasireiškia tuo, kad neteisėtas ar nerūpestingas kaltininko elgesys su esančiu jo žinioje turtu, kurį jis valdo, juo disponuoja tarnybinių, darbo ar sutartinių santykių pagrindu, lėmė kito asmens praradimus, pajamų negavimą, prievolių atsiradimą, jų padidėjimą arba neteisėtą jo turtinės teisės perdavimą tretiesiems asmenims¹²⁴. Pažymėtina, kad turto ar turtinės teisės iššvaistymo atveju kaltininkas gali ir nepasipelnyti¹²⁵. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo byloje buvo nustatyta, kad V. S. neteisėtais veiksmais, t. y. pažeisdamas sutarties 2.2.4. punktą, kurio pagrindu jis savo žinioje turėtą turtą – pinigines lėšas privalėjo pervesti į UADB XXXXX sąskaitą, jas panaudojo žemės sklypo pirkimui bei su įmonės vykdoma veikla susijusioms išlaidoms. Dėl tokių nuteistojo veiksmų tapo neįmanoma atgauti iššvaistytą turtą naudojant civilines teises priemones¹²⁶.

Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo būdas. A. Drakšienė teigia, kad kaltininkui patikėtas ar esantis jo žinioje svetimas turtas tretiesiems asmenims neteisėtai perleidžiamas, jeigu tai padaroma nesilaikant nustatytos turto perleidimo tvarkos. Turto perleidimo tvarka paprastai nustatoma norminiais aktais, o esant sutartiniams santykiams – bendru susitarimu. Kaip jau ne kartą minėta, turtinės teisės iššvaistymas – patikėtos turtinės teisės perleidimas tretiesiems asmenims, paprastai susijęs su dokumentiniu turtinės teisės turėtojo pasikeitimu. Tai reiškia, jog kaltininkas, piktnaudžiaudamas patikėta turtine teise, neteisėtai suvaržo savininko ar teisėto turto valdytojo turtines teises arba perduoda ar kitokiu būdu neteisėtai perleidžia patikėtą jam turtinę teisę tretiesiems asmenims¹²⁷.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išskyrė tokius turtinės teisės iššvaistymo būdus:

- 1) neteisėtai perleidžiant ją kitiems asmenims;
- 2) juridiskai ją panaikinant;

---

aspektai). Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 122.

¹²³ Milinis A., Gruodytė E., Gutauskas A. ir kt. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2013. P. 393.

¹²⁴ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 355.

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-85/2007.

¹²⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-131/2014.

¹²⁷ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 355.

3) nerealizuojant jos per nustatytą terminą ir taip nulemiant jos išnykimą;

4) padarant ją beverte (pvz., įmonės įgaliotas atstovas atsisako įkeitimo, faktiškai panaikindamas skolos grąžinimo užtikrinimą. Dėl to įmonės turtinė teisė gali likti beverte). Inkriminuojant turtinės teisės iššvaistymą būtina nustatyti akivaizdų atlikto sandorio neteisėtumą ir neatlygintinumą, ypač jeigu tai padaryta ūkinėje veikloje¹²⁸.

Teismų praktika numato, kad turtinės teisės iššvaistymas galimas taip pat kitais būdais, pavyzdžiui, laiku jos nerealizavus, patvirtinus fiktyvų prievolės įvykdymą, nemokamai suteikus teisę dalyvauti lošimuose¹²⁹. Pagal Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymo ir CK XXI skyriaus „Lošimas ir lažybos“ nuostatas lažybų kortelės pačios savaime nesuteikia teisės gauti turtą, o tik teisę dalyvauti lošime. Teisę gauti turtą suteikia tik dalyvavusi lošime ir išlošusi atitinkamą pinigų sumą lažybų kortelė. Lošimų organizatorius privalo registruoti asmenis, kurie įmoka arba laimi sumą, viršijančią 3500 Lt (t. y. 1013,67 Eur) ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta¹³⁰.

Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo tęstinumas. Pagal A. Drakšienės nuomonę, konkretaus turto ar turtinės teisės pasisavinimas arba iššvaistymas gali turėti tęstinį pobūdį. Tačiau kelis kartus padaryta kaltininko veika bus vertinama kaip vienas tęstinis nusikaltimas tik tuo atveju, jei kaltininkas savinasi svetimą turtą iš to paties šaltinio arba ilgesnį laiką naudojasi ta pačia svetima turtine teise. Paprastai tęstiniai nusikaltimai yra padaromi analogiškais veiksmais, esant nedideliems laiko tarpams tarp atskirų epizodų, kai kaltininko veiksmus sąlygoja bendras nusikalstamas ketinimas, pasireiškiantis vieningos tyčios forma¹³¹.

D. Bukelienė pritaria šiai nuomonei ir numato, kad tęstiniam turto pasisavinimui ir turto iššvaistymui būdinga tai, jog:

- 1) kaltininkas turtą savinasi ar švaisto iš to paties šaltinio;
- 2) tai daro analogiškais (tapačiais) veiksmais;
- 3) šiuos veiksmus skiria nedidelis laiko tarpas;
- 4) veiksmus sieja bendras nusikalstamas ketinimas, pasireiškiantis vieninga tyčia.

Tam, kad veika būtų kvalifikuojama kaip tęstinė, ji turi turėti visus šiuos požymius. Vadinasi, net jeigu turtas pasisavinamas ar iššvaistomas per kelis kartus esant vieningai tyčiai ir vieningam tikslui, tačiau ne tapačiais veiksmais (būdais), veiktoje nebus

¹²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-234-942/2015.

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-182/2015.

¹³⁰ Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 43-1495; Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

¹³¹ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 347.

tęstinumo ir tokie veiksmai bus vertinami kaip savarankiškos pakartotinai padarytos nusikalstamos veikos. Taip pat, jeigu turtas pasisavinamas ar iššvaistomas tapačiais veiksmais, iš to paties šaltinio, bet nėra vieningos apibrėžtos tyčios ir vieningo tikslo, susiformavusių dar iki veikos padarymo pradžios, tokie veiksmai taip pat vertinami kaip atskiros nusikalstamos veikos, padarytos pakartotinai. Esant pakartotinumui, kaltininkui kyla savarankiška tyčia padaryti kiekvieną nusikalstamą veiką¹³². Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą, nustatė, kad J. T. nuteistas už tai, kad nuo 2002 m. sausio 1 d. iki 2003 m. rugsėjo 1 d., būdamas UAB „V“ komercijos direktoriumi ir užimamų pareigų bei teisiškai apibrėžtų įgalinimų pagrindu savo valdyme turėdamas svetimą UAB „V“ turtą, o 2003 m. rugsėjo - 2004 m. gegužės mėnesiais – būdamas šios bendrovės direktoriumi ir užimamų pareigų pagrindu turėdamas teisę pavaldiniams duoti nurodymus dėl bendrovės turto panaudojimo, veikdamas vieninga tyčia, 2002 m. sausio - 2004 m. gegužės mėnesių laikotarpiu, bendrininkų grupėje, siekdamas iš pagal suklastotus dokumentus tretiesiems asmenims pervedamų sumų pasisavinti 90 procentų pervestos pinigų sumos bei 10 procentų pervestos sumos palikti tretiesiems asmenims. Bendrovės finansininkams per eilę kartų pagal suklastotus dokumentus pavedimais A. K. firmai, UAB „E“, ir UAB „IAB“ pervedus 328.183,14 lt, jis per eilę kartų nuo pervestų piniginių lėšų gavęs siektą pasisavinti 90 procentų dydžio sumą, kurią sudarė ne mažiau, kaip 295.364,83 lt bei ją panaudojęs nenustatytų poreikių tenkinimui, pagamindamas ir panaudodamas žinomai suklastotus dokumentus, pasisavinimo būdu užvaldė didelės, ne mažiau kaip 295.364,83 lt vertės svetimą turtą bei perleidęs tretiesiems asmenims ne mažiau kaip 32.818,32 lt vertės svetimą turtą, didelės vertės svetimą turtą iššvaistė¹³³.

Taigi, darytina išvada, kad paprastai turto pasisavinimas ir iššvaistymas gali būti padaromas tiek aktyviais įvairiais veiksmais, tiek ir neveikimu. Turto pasisavinimas negali peraugti į turto iššvaistymą, nes skiriasi šių veikų baigtumo momentai: pasisavinimas laikomas baigtu nuo daikto neteisėto užvaldymo momento, kuomet atsiranda galimybė jį valdyti, juo naudotis ar disponuoti, o turtinė teisė yra pasisavinta nuo tos teisės įgijimo momento nepriklausomai nuo to, ar kaltininkas ja pasinaudojo, ar ne; tuo tarpu svetimo turto ar turtinės teisės iššvaistymo baigtumo momentas yra nuo svetimo turto pardavimo, padovanojimo ar kitokio perleidimo trečiajam asmeniui. BK 183 ir 184 straipsnių būtinas požymis yra turtinės žalos padarymas, todėl norint

---

¹³² Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 116.

¹³³ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-99/2010.

kvalifikuot vieną iš šių veikų reikia konstatuoti faktą, kad buvo padaryta turtinė žala.

2.2. Subjektyvieji turto pasisavinimo ir iššvaistymo sudėčių požymiai, jų panašumai ir skirtumai

2.2.1. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo subjektas

Habilituotas daktaras V. Piesliakas viename iš savo rašto darbų nurodė, kad nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padariusio ir trauktino baudžiamojon atsakomybėn asmens amžius turi lemiamą reikšmę išvadai, ar yra nusikalstamos veikos sudėtis, tik tais atvejais, kai asmuo yra jauno amžiaus ir gali kilti įtarimų, ar jis apskritai dėl amžiaus yra trauktinas atsakomybėn už padarytą veiką¹³⁴.

Docentė A. Drakšienė pažymi, kad tiek turto pasisavinimo, tiek ir turto iššvaistymo subjektu gali būti asmuo, turintis ne tik bendruosius (pakaltinamas, sulaukęs 16 metų amžiaus), bet ir specialiuosius požymius¹³⁵, tačiau pagal BK 183 straipsnį atsako tik tas asmuo, kuriam nusikalstamos veikos padarymo metu turtas (turtinė teisė) buvo patikėtas ar perduotas jo žiniai. Įgaliojimai turtui (turtinei teisei) kaltininkui gali būti suteikiami įvairiais pagrindais, t. y. esant civiliniams, darbo ar kitiems teisiniams santykiams¹³⁶. Tuo tarpu svetimo turto iššvaistymo subjektu gali būti fizinis asmuo, kuriam savininkas ar teisėtas turto valdytojas juridinę reikšmę turinčių dokumentų pagrindu ar kitokiu civilinėje teisėje nustatytu būdu perdavė turtą ar turtinę teisę ir suteikė tam tikrus įgaliojimus. Įgaliojimų suteikimo forma esminės reikšmės nusikalstamos veikos kvalifikavimui neturi. Praktikoje paprastai šios veikos subjektu būna asmenys, kurių darbas yra susijęs su materialinių vertybių apskaita ir apsauga, priėmimu, išdavimu ar transportavimu¹³⁷. Kaip turto iššvaistymo subjekto specialiųjų požymių pavyzdys gali būti pateikta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 30 d. nutartis, kurioje buvo nustatyta, kad Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai padarė teisingas išvadas, jog V. R., būdamas UAB „R“ direktorius ir kasininkas, materialiai atsakingas, pasinaudodamas einamomis pareigomis, iššvaistė jo žinioje buvusius svetimus, UAB „R“ priklausančius 19 107,15 Lt., nes šių pinigų paėmimo faktas yra įrodytas bylos proceso

¹³⁴ Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006. P. 182.

¹³⁵ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 348.

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-75-677/2016; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-385/2012.

¹³⁷ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 356.

metu ištirtais įrodymais, o V. R. ikiteisminio tyrimo metu ir nagrinėjant bylą teisme nepateikė šių pinigų išleidimą įmonės tikslams pagrindžiančių finansinių ar kitokių dokumentų. Taigi veika teisingai kvalifikuota pagal BK 184 straipsnio 1 dalį¹³⁸. Apžvelgus kasacinio teismo praktiką, teigtina, kad bene dažniausiai nusikalstami veiksmai pasisavinant patikėtą turtą atliekami kaltininkui einant tam tikras pareigas, užsiimant darbine veikla, tiesiogiai susijusia su perduoto turto saugojimu, pardavimu, gabenimu ir kt.¹³⁹. Jeigu svetimą turtą pasisavina asmuo, galintis prieiti prie jo dėl atliekamų pareigų, susijusių su konkrečiu darbu, tačiau šis turtas nebuvo jam patikėtas ar nebuvo jo žinioje, jo veika kvalifikuojama kaip vagystė. Analogiškai bus kvalifikuojami kaltininko veiksmai, kai jis tik laikinai gaudamas pasinaudoti turtu (pvz., pasimatuoti parduotuvėje drabužį) arba atlikdamas su juo technines operacijas (pasaugoti lagaminą, nunešti iš mašinos daiktus) neteisėtai juos pasisavina¹⁴⁰.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2007 m. vasario 13 d. nutartyje Nr. 2K-243/2007 pasisakė dėl antstolio, kaip turto pasisavinimo subjekto, veiksmų su jam patikėtu turtu ar turtine teise. BK 183 straipsnyje numatyto nusikaltimo dalykas yra ne bet koks turtas (turtinė teisė), bet tik kaltininkui patikėtas ar esantis jo žinioje. Šiuo atveju turimi galvoje ypatingi kaltininko įgaliojimai turtui ar turtinei teisei atžvilgiu, kurie yra teisiškai apibrėžti. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 41 straipsnio 2 dalis¹⁴¹ numato, kad teisės aktų nustatyta tvarka antstolis turi atskirą depozitinę sąskaitą (sąskaitas) bei kitų sąskaitų. Sprendimų vykdymo instrukcijoje, patvirtintoje teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432, 7 skyriaus „Išieškotų piniginių lėšų apskaita, paskirstymas ir išmokėjimas“ taisyklėse¹⁴² atskleista depozitinės sąskaitos paskirtis. Šioje instrukcijoje numatyta, kad į depozitinę sąskaitą įskaičiuojamos pagal vykdomuosius dokumentus iš skolininko išieškotos sumos, įmokomos ir joje apskaitomos išieškotojo įmokėtos ar iš skolininko išieškotos vykdymo išlaidos, taip pat kitos faktinės išlaidos, kurias antstolis, vykdydamas antstolio funkcijas, privalo sumokėti tretiesiems asmenims, be to, iš šioje sąskaitoje esančių lėšų antstolis taip pat atsiskaičiuoja sau atlyginimą. Vadinasi, depozitinėje sąskaitoje esančias ir tretiesiems asmenims priklausančias lėšas antstolis valdo patikėjimo teise. Nors antstolis turi tam

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamosioje byloje Nr. 2K-210/2012.

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai).

¹⁴⁰ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 348.

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 53-2042.

¹⁴² Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2002, Nr. 432.

tikrus įgalinimus, susijusius su turtu, tačiau nei turtas, nei turtinės teisės netampa antstolio nuosavybė, todėl jam yra svetimos. CK 6.953 straipsnio 1 dalis įpareigoja patikėtinį jam patikėtą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti patikėtojo ar jo nurodyto asmens interesais. Turto perdavimas kitam asmeniui patikėjimo teise nepakeičia turto nuosavybės teisės – savininku ir toliau lieka patikėtojas (CK 6.953 straipsnio 2 dalis)¹⁴³. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarimo Nr. 8 „Dėl teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose“ 4 punkte yra išaiškinta, kad turtas yra svetimas, kai jis kaltininkui nepriklauso nuosavybės teise. Tai reiškia, kad antstoliui patikėtas turtas yra svetimas ir toks jo režimas išlieka iki šio turto paskirstymo¹⁴⁴.

Profesoriaus O. Fedosiuk manymu, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra akcentuojama, kad vienaip ar kitaip, kaltininko santykis su turtine teise suponuoja tokius jo teisiškai apibrėžtus įgaliojimus svetimam turtiniam aktyvui, kad jis kito asmens vardu galėtų atlikti sandorį, kuriuo metu būtų perleistos, panaikintos ar realizuotos svetimos turtinės teisės, arba duoti nurodymus dėl tokio sandorio atlikimo. Tokiai asmenų kategorijai priklauso ir vadovaujantis juridinio asmens personalas (direktoriai, valdybos pirmininkai ir t. t.), ir už atskiras veiklos sritis atsakingi asmenys (pvz., finansininkai, juristai), ir kiti asmenys, įgalioti atlikti sandorius kito asmens vardu (pvz., asmuo, turintis įgaliojimą atlikti sandorį su kito privataus asmens pinigais, esančiais sąskaitoje)¹⁴⁵.

Analizuojant juridinius asmenis, kaip turto pasisavinimo ar turto iššvaistymo subjektus, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėju kolegija pateikė aktualius išaiškinimus dėl veikos, padarytos juridinio asmens naudai ir interesams, sampratos, nurodė aplinkybes, į kurias būtina atsižvelgti taikant BK 20 straipsnio nuostatas¹⁴⁶. Pagal šio straipsnio 1 dalį juridinis asmuo atsako tik už tas nusikalstamas veikas, už kurių padarymą BK specialiojoje dalyje numatyta juridinio asmens atsakomybė. Pagal BK 20 straipsnio 2 dalį baudžiamoji atsakomybė kyla tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką padarė fizinis asmuo, kuris eina vadovaujančias pareigas ir turi teisę atstovauti juridiniam asmeniui arba priimti sprendimus jo vardu, arba gali kontroliuoti jo veiklą, ir fizinis asmuo nusikalstamą veiką padaro juridinio asmens naudai arba interesais, veikdamas individualiai ar juridinio asmens vardu¹⁴⁷.

---

¹⁴³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėju kolegijos 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-243/2007.

¹⁴⁵ Fedosiuk O. *Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata* // Jurisprudencija. Vilnius, 2008. Nr. 11(113). P.77.

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėju kolegijos 2012 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25/2012.

¹⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėju kolegijos 2012 m. sausio 10

A. Drakšienė akcentuoja, kad juridinis asmuo atsako tais atvejais, kai pasisavinamas jam patikėtas didesnis nei 3 MGL dydžio turtas. Juridiniam asmeniui svetimas turtas paprastai yra patikimas dėl civilinės teisės pagrindu susiformavusių teisinių santykių tarp paties juridinio asmens ir turto savininko (fizinio ar kito juridinio asmens). Turtinių teisinių santykių atsiradimo pagrindu gali būti sutartis, įgaliojimas ir pan. Paprastai pavedimas atitinkamai elgtis su turtu įforminamas raštu¹⁴⁸. Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. „Dėl teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose“ apžvalgoje numatyta, kad tais atvejais, kai turtas patikėtas kitu – civilinių teisinių santykių pagrindu, atsakomybė dėl nusikalstamų veiksmų su tokiu turtu gali kilti, be kita ko, nustačius, kad kaltininkui buvo suteiktas įgaliojimas atstovauti įgaliotojui nustatant ar palaikant santykius su trečiaisiais asmenimis¹⁴⁹.

Kalbant apie turto pasisavinimo ir iššvaistymo subjektą negalima neaptarti asmenų bendrininkavimo. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1997 m. lapkričio 13 d. nutarime pažymėjo, kad vertindama nusikaltimo padarymo pavojingumą baudžiamosios teisės doktrina atkreipia dėmesį į tai, kad kelių asmenų padarytas nusikaltimas potencialiai yra pavojingesnis nei analogiškas, bet padarytas vieno asmens. Nusikaltimo pavojingumas gali būti padidintas dėl to, kad kai keletas asmenų suderina savo pastangas, jiems lengviau padaryti daugelį nusikaltimų, paslėpti nusikaltimų pėdsakus ar juos padariusius asmenis ir kt. Bendrai veikiant yra tvirtesnis psichologinis nusistatymas ir pasiryžimas padaryti arba tęsti nusikaltimą, geriau apgalvojami jo padarymo būdai, parenkami efektyvesni nusikaltimo darymo įrankiai ir priemonės¹⁵⁰.

Pagal dabar galiojančio LR BK 183 ir 184 straipsniuose kvalifikuojančia aplinkybe numatytas grupės išankstinis susitarimas pagrobtį turtą reiškia, kad du ar daugiau asmenų iki nusikaltimo darymo pradžios susitaria veikti bendrai. Taip veikiant gali būti iš anksto numatyta, į kokį turtą bus kėsinama, pasiskirstomi vaidmenys nusikaltimo darymo metu, numatoma, kur pavogtas turtas bus paslėptas ar kaip panaudotas, ir pan. Atsižvelgiant į tai, kad keli asmenys veikdami kartu turi galimybę padaryti didesnę žalą, jų veiksmai objektyviai yra pavojingesni¹⁵¹.

---

d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-95/2012.

¹⁴⁸ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 349-350.

¹⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai).

¹⁵⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos

Aptariant organizuotos grupės požymį A. Drakšienė pažymi, kad naujajame BK nebeliko požymio – svetimo turto iššvaistymo, padaryto grupės iš anksto susitarusių asmenų. Bendrininkų grupė yra atsakomybę sunkinanti aplinkybė (BK 60 str. 1 d. 1 p.), į kurią teismas atsižvelgia skirdamas bausmę¹⁵². Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra numatyta, kad jei turto pasisavinimas arba turto iššvaistymas yra padaromas kelių asmenų bendromis pastangomis (bendrininkaujant), iš kurių ne visiems turtas ar turtinė teisė buvo patikėti ar buvo jų žinioje, tokių asmenų veika kvalifikuojama taikant BK 24 straipsnio atitinkamas dalis ir BK 183 ar 184 straipsnį¹⁵³.

Teismų jurisprudencijoje yra pažymima, kad esminis turto iššvaistymo, kaip ir turto pasisavinimo, skiriančio šias nusikalstamas veikas nuo kitų nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams požymis yra tas, kad nusikalstamą veiką padaro asmuo, kuris dėl einamų pareigų, specialių pavedimų bei sutarčių pagrindu turi teisiškai apibrėžtus įgaliojimus tam turtui. Turto iššvaistymo atveju kaltininkas jam patikėtu (buvusiu jo žinioje) turtu turtine teise disponuoja savo nuožiūra, pažeisdamas jam suteiktus įgaliojimus¹⁵⁴. Pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymą bendrovės vadovas savo veikloje turi vadovautis įstatymais, kitais teisės aktais, bendrovės įstatais, visuotinio akcininkų susirinkimo, stebėtojų tarybos bei valdybos sprendimais ir pareiginiiais nuostatais (37 straipsnio 5 dalis)¹⁵⁵.

Taigi, išanalizavus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, už turto pasisavinimą ar turto iššvaistymą atsako tiek fizinis, tiek juridinis asmuo, išskyrus atvejus, kai pasisavinamas ar iššvaistomas nedidelės vertės svetimas turtas ar turtinė teisė (BK 183 straipsnio 4 dalis, 184 straipsnio 6 dalis). Už nusikalstamas veikas, numatytas BK 183 ir 184 straipsnio 1 dalyje, juridinis asmuo atsako tik tuo atveju, jei yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas (BK 183 straipsnio 5 dalis, 184 straipsnio 5 dalis) ir jei nustatytos BK 20 straipsnyje nurodytos juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos¹⁵⁶.

Darytina išvada, jog turto pasisavinimo ir iššvaistymo subjektu gali būti fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų, o taip pat ir juridinis asmuo. Taip pat šių nusikalstamų veikų

Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

¹⁵² Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 359.

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai).

¹⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-234-942/2015.

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574.

¹⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai).

subjektais gali būti tik asmenys, kuriems nusikalstamos veikos padarymo metu turtas (turtinė teisė) buvo patikėtas ar perduotas jų žiniai (esant civiliniams, darbo ar kitiems teisiniams santykiams). Taigi, esminis turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo skiriančio šias nusikalstamas veikas nuo kitų nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams požymis yra tas, kad nusikalstamą veiką padaro asmuo, kuris dėl einamų pareigų, specialių pavedimų bei sutarčių pagrindu turi teisiškai apibrėžtus įgaliojimus tam turtui.

2.2.2. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo subjektyvioji pusė

Profesorius V. Piesliakas nusikaltimo sudėties požymių visumą (objektyvieji požymiai – pavojinga veika, padariniai, priežastinis ryšys ir subjektyvieji požymiai – kaltė, motyvas, tikslas) apibūdina kaip būtiną pagrindą asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Taigi, kad neteisėta kaltininko veika būtų pripažinta svetimo turto pasisavinimu arba iššvaistymu, būtina nustatyti minėtų požymių visumą. Vienas iš pagrindinių subjektyviųjų požymių – pakaltinamumas – įrodinėjamas ne kiekvienoje byloje, o tik kai kyla įtarimas dėl asmens psichikos būklės padarant nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą¹⁵⁷.

Kvalifikuojant kaltininko veiką kaip turto pasisavinimą, turi būti nustatyti subjektyvieji šios nusikalstamos veikos požymiai. Subjektyvieji turto pasisavinimo požymiai yra tai, kad ši nusikalstama veika padaroma esant tiesioginei tyčiai¹⁵⁸. Tiesioginė tyčia turto pasisavinimo atveju reiškia, kad kaltininkas, kuriam yra patikėtas (buvęs jo žinioje) svetimas turtas (turtinė teisė), neteisėtai disponuodamas šiuo turtu (turtine teise) ar šį turtą paimdamas, siekia turtą (turtinę teisę) paversti savo nuosavu turtu (turtine teise), taip siekdamas naudos turto savininko sąskaita¹⁵⁹, t.y. kaltininkas supranta, jog svetimą turtą ar turtinę teisę neteisėtai paverčia savu turtu, numato, kad dėl to savininkas šio turto neteks, ir to nori¹⁶⁰. E. Sinkevičius teigia, kad toks požiūris, manytina, atitinka bendrą pasisavinimo doktriną, kuri visad pabrėždavo, kad kaltininkas turi numatyti žalingus padarinius (žalą savininkui) ir jų siekti¹⁶¹. O. Fedosiuk turtinę

¹⁵⁷ Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006. P. 182.

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84/2012; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2012.

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-788/2016.

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2014.

¹⁶¹ Sinkevičius E. *Neteisėtas banko kredito gavimas arba panaudojimas ir jų kvalifikavimas*. Vilnius, 2002.

naudą apibrėžia kaip labiau baudžiamosios nei civilinės teisės sąvoka. Pagal savo santykį su jos turėtoju turtinė nauda gali egzistuoti ne tik kaip asmeniui priklausantis materialus arba nematerialus daiktas. Ji gali įgauti būklę, neatitinkančią nė vieno civilinėje teisėje žinomo objekto charakteristikos ir kai tokios naudos turėjimui tiesiog neįmanoma suteikti teisinį statusą¹⁶².

Skirtingai nei turto pasisavinimo atveju, kasacinio teismo praktikoje tyčinė kaltė iššvaistant turtą konstatuojama, jeigu neteisėtas ir neatlygintinas turto perleidimas tretiesiems asmenims bei žalos turto savininkui sukėlimas buvo padarytas tiesiogine arba netiesiogine tyčia¹⁶³. Tiesioginė tyčia yra tada, kai asmuo suvokia, jog neteisėtai ir neatlygintinai perleidžia jam patikėtą turtą ir taip pažeidžia savininko ar kito teisėto turto valdytojo interesus, daro jam materialinę žalą ir to nori, o netiesioginė – kai asmuo tyčine veika nesiekia žalingų padarinių, bet sąmoningai leidžia jiems atsirasti¹⁶⁴.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra nustatyta, jog apie kaltės turinį sprendžiama, *inter alia*, atsižvelgus į įvairias objektyvias byloje nustatytas ir teismo išnagrinėtas aplinkybes: kaip kaltininkas elgėsi su jam patikėtu ar žinioje buvusiu turtu (kokios operacijos su turtu buvo atliktos, ar jos pagrįstos finansiniais dokumentais, ar nustatytas dokumentų klastojimo faktas, ar turtas naudotas įmonės ar asmeninėms reikmėms, ar įmonė dirbo pelningai, ar buvo padengiami įmonės įsiskolinimai ir pan.); ar įmonei buvo padaryta žalos ir kt.¹⁶⁵.

Kaip jau buvo minėta, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje taip pat yra pažymima, kad kai kartu su fiziniu asmeniu kaltinamas ir juridinis asmuo ir kai kaltininkas – fizinis asmuo, kurio įgaliojimai nustatyti BK 20 straipsnio 2 dalyje, savo nusikalstama veika yra gavęs turtinę naudą, pavyzdžiui, pasisavinęs juridinio asmens pinigus, būtina tirti, kur buvo naudojami fizinio asmens pasisavinti pinigai: asmeniniams poreikiams ar bendrovės naudai ar interesais. Tai yra svarbi faktinė aplinkybė sprendžiant juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės klausimą, todėl ją būtina nustatyti ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo metu. Ši aplinkybė lemia ir juridinio asmens teisę žinoti, kuo jis kaltinamas, teisę į gynybą, bei padeda teisiškai įvertinti veiką ir leidžia nustatyti, kada fizinio asmens padaryta nusikalstama veika gali būti vertinama

---

P. 150.

¹⁶² Fedosiuk O. *Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė* // Jurisprudencija. Vilnius, 2004. Nr. 60 (52). P. 83.

¹⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2014.

¹⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-388/2007.

¹⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-234-942/2015.

kaip juridinio asmens nusikalstama veika, t. y. kai iš tokios veikos juridinis asmuo turi konkrečios naudos ir tą naudą pripažįsta arba kai juridinis asmuo yra suinteresuotas tokia veika ir jos sukeliama padariniais¹⁶⁶.

Naujausioje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje aprobuota tokia teismų praktika, pagal kurią vien tai, kad kaltininkas nurodo, jog bendrovės pinigai buvo naudojami ne asmeniniais tikslais, o bendrovės reikmėms nepateikdamas konkrečių duomenų, nepaneigia turto pasisavinimo BK 183 straipsnio prasme. Taip pat išaiškinta, kad, nenustačius kaltininko sumanymo disponuoti iš įmonės paimtomis lėšomis jos naudai (interesais), kvalifikuojant kaltininko veiką kaip turto pasisavinimą, neturi reikšmės, kokiais kitais tikslais (pavyzdžiui, siekiant naudos sau ar kitiems asmenims) tokios lėšos buvo naudojamos. Taigi tai, kad nėra nustatyta, kokiais kitais, nesusijusiais su įmonės poreikių tenkinimu, tikslais buvo naudojamos įmonės lėšos, savaime nepaneigia turto pasisavinimo sudėties buvimo kaltininko padarytoje veikoje¹⁶⁷.

Kvalifikuojant fizinio asmens veiką kaip turto pasisavinimą, turi būti įvertintas ne tik tokių pinigų paėmimo ir panaudojimo neteisėtumas (pvz., tai, kad buvo paimti pinigai, pervesti pagal fiktyvius sandorius, kad jų paėmimas ir panaudojimas neparodytas įmonių apskaitos dokumentuose), bet ir tai, ar juos paimant bei panaudojant įmonei buvo padaryta žala¹⁶⁸. Būtent juridiniam asmeniui atsiradusi turtinė žala gali paneigti tą naudą, kurią juridinis asmuo gavo iš atskirų nusikalstamų veikų, apjungtų fizinio asmens vieningos tyčios pasisavinti juridinio asmens turtą, padarymo. Taigi tokiu atveju šios nusikalstamos veikos, net jeigu jas padarius juridinis asmuo objektyviai ir gavo tam tikros naudos, BK 20 straipsnio prasme gali būti nelaikomos veikomis, padarytomis juridinio asmens naudai ar interesais¹⁶⁹.

Kvalifikuojant turto pasisavinimą ar turto iššvaistymą kaltininko motyvai ir tikslai veikos kvalifikavimui reikšmės neturi. Tai pažymima ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje. Kaip buvo minėta, nenustačius kaltininko sumanymo disponuoti iš įmonės paimtomis lėšomis jos naudai (interesams), kvalifikuojant kaltininko veiką kaip turto pasisavinimą, neturi reikšmės, kokiais kitais tikslais (pavyzdžiui, siekiant naudos sau ar kitiems asmenims) tokios lėšos buvo naudojamos. Taigi tai, kad nėra nustatyta,

---

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-95/2012.

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012.

¹⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2014.

¹⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai).

kokiais kitais, nesusijusiais su įmonės poreikių tenkinimu, tikslais buvo naudojamos įmonės lėšos, savaime nepaneigia turto pasisavinimo sudėties buvimo kaltininko padarytoje veikoje¹⁷⁰. Kaip šios situacijos pavyzdys galėtų būti tokia nutartis: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija 2014 m. birželio 26 d. nutartyje pažymėjo, kad sprendžiant, ar bendrovės vadovas, neteisėtai disponuodamas bendrovės turtu ar jį paimdamas, padarė BK 183 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką, būtina nustatyti ir jo tyčios turinį (kryptingumą). Šiuo atveju esminę reikšmę turi tai, kokį sumanymą turėjo bendrovės vadovas neteisėtai disponuodamas ar paimdamas jam patikėtą (buvusį jo žinioje) bendrovės turtą: ar jį naudoti asmeniniams poreikiams tenkinti, ar panaudoti bendrovės interesais. Jeigu bendrovės vadovas tokį turtą neteisėtai paėmė ar kitaip neteisėtai juo disponavo, turėdamas sumanymą jį naudoti bendrovės poreikiams tenkinti, tai jo veika paprastai negali būti vertinama kaip tokio turto pavertimas nuosavu ir kvalifikuojama pagal BK 183 straipsnį. Apie tokio sumanymo buvimą bendrovės vadovo veikloje sprendžiama atsižvelgiant į tai, kaip toks turtas buvo naudojamas ar dėl to bendrovei buvo padaryta žala, ir į kitas objektyvias veikos padarymo aplinkybes. Teismai šiuo atveju turi remtis teisminio nagrinėjimo metu nustatytais duomenimis, patvirtinančiais kaltininko sumanymą bendrovės turtą naudoti (ar ir patį tokio turto naudojimą) bendrovės reikmėms. Šioje byloje apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, jog S. V. veikė tiesiogine tyčia, suvokdamas, kad jo žinioje esantį bendrovės turtą (113 280 Lt bendrovės pinigines lėšas) savinasi neteisėtai ir neatlygintinai, tuo ne tik pažeisdamas bendrovės interesus, bet ir darydamas bendrovei žalą (113 280 Lt), ir to norėjo. S. V. tyčios kryptingumą apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija grindė tuo, kad jis, padedant J. K., V. K. ir A. Š., suklastotų dokumentų pagrindu pervedė pinigus bendrovei „Centaurium“, kuri jo vadovaujamai įmonei jokių paslaugų nesuteikė, ir gautų pinigų neįnešė į bendrovės sąskaitą ir nepanaudojo bendrovės reikmėms. Bet koks turto pagrobimo (nepriklausomai nuo jo formos) motyvas (kodėl kaltininkas tai daro) ir tikslas (ką kaltininkas ketina daryti su pagrobtu turtu) iš esmės nieko nekeičia, nes kaltininkas vis tiek neteisėtai kėsinaisi į svetimą nuosavybę, todėl nėra svarbu, ar tai daro iš savanaudiškų, ar iš altruistinių paskatų. Taigi įrodinėti grobimo byloje šį įstatymo nenumatytą subjektyvųjį požymį nėra būtinumo. BK 183 straipsnio dispozicija nenumato turto pasisavinimo motyvo ar tikslo, vadinasi, šie požymiai nusikalstamos veikos sudėčiai nėra privalomi¹⁷¹.

---

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-693/2016.

¹⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-332/2014.

Kasacinio teismo praktikoje taip pat yra išaiškinta, kad atsižvelgiant į civilinį teisinį akcinių bendrovių, kaip ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų, veiklos reguliavimą, kad akcinės bendrovės turtas jos akcijų turėtojams ir net vieninteliam akcininkui yra svetimas; kad tuo atveju, kai pats bendrovės vadovas ar kitas administracijos atstovas pagal išlaidų orderį paima pinigus iš bendrovės kasos ir juos panaudoja ir nėra išlaidas pagrindžiančių dokumentų (arba pateikti suklastoti), šis veiksmas gali būti vertinamas kaip įmonės turto pasisavinimas arba iššvaistymas¹⁷².

Taigi, BK 183 ar 184 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų padarymu kaltinamo asmens tvirtinimas, kad bendrovės pinigines lėšas iš tikrųjų buvo panaudotos bendrovės reikmėms, nors tai neužfiksuota buhalterinėje apskaitoje ir nepatvirtinta patikimais įrodymais, nėra pakankamas pagrindas paneigti kaltinimus dėl bendrovės piniginių lėšų pasisavinimo ar iššvaistymo. Tokia išvada nereiškia, kad įrodinėjimo pareiga perkeliama kaltininkui ir pažeidžiama nekaltumo prezumpcija¹⁷³.

Štai pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2009 m. balandžio 21 d. nutartyje konstatavo, kad teismas pagrįstai pripažino M. Š. kaltu iššvaisčius jo žinioje buvusį UAB „P.“ turtą. Bylos medžiaga rodo, kad M. Š., imdamas iš kasos pinigus, nesirūpindavo jų panaudojimą patvirtinančių dokumentų pateikimu buhalterijai ir jų įtraukimu į apskaitą. Kasatoriaus argumentai, kad jo skola UAB „P.“ tėra tik civilinių teisinių santykių dalis ir kad jis, paėmęs pinigus iš bendrovės kasos pagal išlaidų orderius, tapo eilinis bendrovės skolininkas, atmestini. Kolegija pažymi, kad nuteistasis, kaip UAB direktorius, turėjo juridškai apibrėžtą įgalinimų bendrovės turto atžvilgiu, taigi šis turtas buvo jo žinioje. CK 2.87 straipsnyje¹⁷⁴, taip pat Akcinių bendrovių įstatymo (2000 m. liepos 13 d., Nr. VIII-1835) 19 straipsnio 8 dalyje¹⁷⁵ įtvirtinta bendrovės vadovo pareiga sąžiningai ir protingai veikti įmonės interesais, laikytis įstatymų bei kitų teisės aktų, vadovautis bendrovės įstatais ir nepainioti jos turto su savo asmeniniu turtu. Sąžiningas ir protingas pareigų atlikimas be kita ko suponuoja ir tinkamą buhalterinės apskaitos organizavimą įmonėje bei norminių aktų, reglamentuojančių apskaitos tvarkymą, laikymąsi. Kai pats bendrovės vadovas ar kitas administracijos atstovas pagal išlaidų orderį iš bendrovės kasos paima ir panaudoja pinigus neaiškiems tikslams ir, nesilaikydamas buhalterinės apskaitos taisyklių, nepateikia išlaidas pagrindžiančių dokumentų, šis veiksmas vertintinas ne kaip

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-529/2014.

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-559-507/2015.

¹⁷⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-662.

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914.

skolinimasis iš bendrovės, bet kaip patikėto ar žinioje esančio svetimo turto pasisavinimas arba iššvaistymas. Tvirtinimai, kad UAB piniginės lėšos iš tikrųjų buvo panaudotos bendrovės reikmėms, nors tai neužfiksuota buhalterinėje apskaitoje ir nepatvirtinta patikimais įrodymais, nėra pakankamas pagrindas paneigti kaltinimą. Tokio vertinimo nepaneigia ir argumentas, kad bendrovėje nebuvo patvirtintos atsiskaitymo su buhalterija tvarkos. Taigi teismas, nustatęs, kad 893,97 Lt išlaidos nepagrįstos apskaitos dokumentais ar kitais patikimais įrodymais, pagrįstai konstatavo jų iššvaistymo faktą¹⁷⁶.

Taigi, remiantis išnagrinėta medžiaga, galima teigti, kad turto pasisavinimo atveju veika gali būti padaroma tik tiesiogine tyčia - kaltininkas siekia svetimą turtą paversti savo turtu ar turtine teise, siekdamas naudos turto savininko sąskaita. Tuo tarpu turto iššvaistymas gali būti padaromas tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo. Iki 2010 m. teismų praktikoje buvo vadovaujama nuostata, kad sprendžiant dėl asmens atsakomybės už turto pasisavinimą, kvalifikavimui reikšmės neturi, kokį sumanymą turėjo bendrovės vadovas, neteisėtai disponuodamas ar paimdamas jam patikėtą, jo žinioje buvusį turtą. Po 2010 metų praktika pasikeitė: dabar Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad šiuo atveju reikia nustatyti asmens ketinimo, sumanymo turinį. Pabrėžtina, kad BK 183 ar 184 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų padarymu kaltinamo asmens tvirtinimas, kad bendrovės piniginės lėšos iš tikrųjų buvo panaudotos bendrovės reikmėms, nors tai neužfiksuota buhalterinėje apskaitoje ir nepatvirtinta patikimais įrodymais, nėra pakankamas pagrindas paneigti kaltinimus dėl bendrovės piniginių lėšų pasisavinimo ar iššvaistymo.

---

¹⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-163/2009.

3. Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo pavojingumą didinantys požymiai bei šių veikų atskyrimas nuo kitų panašių nusikalstamų veikų

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarime numatyta, kad teisinio reguliavimo raida baudžiamosios teisės srityje atsižvelgiant į visuomenėje vykstančius pokyčius pirmiausia reiškiasi veikų kriminalizavimu ar jų dekriminalizavimu, t. y. tam tikros veikos pripažįstamos esančios nusikalstamos arba atsakomybė už jas pašalinama iš baudžiamųjų įstatymų. Veikų kriminalizavimo procesas siejamas su visuomenėje vykstančiais socialiniais reiškiniais, tačiau kriminalizuojant veikas ne visada yra įvertinamos kitų teisės šakų realios galimybės sureguliuoti ir apsaugoti tam tikrus visuomeninius santykius¹⁷⁷.

A. Drakšienė nurodo, kad turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą kvalifikuojantys požymiai yra pasisavinimas ar iššvaistymas kaltininkui patikėto (svetimo) ar jo žinioje buvusio didelės vertės svetimo turto ar turtinės teisės, susijusios su didelės vertės svetimu turtu, bei didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių pasisavinimas ar iššvaistymas¹⁷⁸.

Didelės vertės arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės patikėto turto pasisavinimo (BK 183 str. 2 d.) ir iššvaistymo (BK 184 str. 2 d.), taip pat nedidelės vertės pasisavinimo (BK 183 str. 3 d.) ir iššvaistymo (BK 184 str. 3 d.) požymiai aiškinami analogiškai kaip ir vagystės, sukčiavimo atveju. Jeigu pasisavinimo ir iššvaistymo dalyko vertė nesiekia net ir 1 MGL, veika kvalifikuotina kaip administracinės teisės pažeidimas (smulkusis turto pagrobimas) pagal ATPK 50 straipsnį¹⁷⁹.

3.1. Turto pasisavinimą ir iššvaistymą kvalifikuojantys požymiai

Konstitucijos 29 straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta: „Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs.“ Lygybės įstatymui principas teisėje reiškia „lygų matą“, kai reikia tą pačią normą taikyti skirtingiems asmenims. Baudžiamojoje teisėje lygybės principas reiškia, kad už padarytą nusikaltimą yra nustatyti vienodi atsakomybės pagrindai. Pagal baudžiamąją teisę lygybės

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

¹⁷⁸ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 350-358.

¹⁷⁹ Milinis A., Gruodytė E., Gutauskas A. ir kt. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2013. P. 405.

įstatymui principas realizuojamas pripažįstant, kad nusikaltimo sudėtis yra vienintelis patraukimo baudžiamojon atsakomybėn pagrindas. Nusikaltimo požymių visuma, aprašyta įstatyme, apibūdina veiką kaip nusikaltimą ir tuo atžvilgiu nusikaltimo sudėtis tampa „lygiu matu“ visiems tam tikrą veiką padariusiems asmenims. Kitaip tariant, jeigu veikoje trūksta bent vieno įstatyme aprašyto nusikaltimo sudėties požymio, asmuo negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Kita vertus, jeigu asmens veika atitinka įstatyme aprašytus nusikaltimo požymius, jokios kitos asmens savybės, socialinė padėtis ir pan. negali turėti reikšmės tokį asmenį patraukiant baudžiamojon atsakomybėn. Tai lemia ypatingą tikslaus nusikaltimo požymių formulavimo reikšmę¹⁸⁰.

Didelės vertės svetimo turto ar turtinės teisės pasisavinimas ir iššvaistymas.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 183 ir 184 straipsnių analizė rodo, kad baudžiamoji atsakomybė pagal minėtų straipsnių 2 dalis kyla tada, kai kaltininkas iššvaisto didelės vertės, t. y. kai jo vertė viršija 250 MGL dydžio sumą (BK 190 straipsnis), turtą (ar turtinę teisę)¹⁸¹. Kaip minėta, esantis kaltininko žinioje yra toks turtas, kai asmuo, dėl savo einamų pareigų turi teisę pavaldiniams, kuriems patikėtas turtas, duoti nurodymus dėl šio turto panaudojimo. Kaltininkas neteisėtai pasinaudoja jam suteiktais įgaliojimais to turto atžvilgiu¹⁸².

A. Drakšienė išaiškino, jog pagal BK 183 straipsnio 2 dalį atsako tas, kas pasisavino jam patikėtą ar jo žinioje buvusią didelės vertės svetimą turtą ar turtinę teisę. Turtas yra didelės vertės, kai jo vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. Turto dydis nustatomas tik atsižvelgiant į pagrobto, apgaule ar kitokiu būdu įgyto, pasisavinto, iššvaistyto, sunaikinto ar sugadinto turto piniginę išraišką. Tokie kriterijai kaip svoris, dydis, kiekis, ūkinė reikšmė ir pan. turto dydžio nustatymui ir veikos kvalifikavimui reikšmės neturi. Į šias aplinkybes teismas atsižvelgia skirdamas bausmę¹⁸³.

Kaip jau ne kartą minėta, turto pasisavinimas, numatytas BK 183 straipsnyje, yra tada, kai kaltininkas jam patikėtą ar esantį jo žinioje turtą neteisėtai paverčia savo turtu. Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą galima tik esant tiesioginei tyčiai, kuri suponuoja tai, kad kaltininkas supranta, jog svetimą turtą ar turtinę teisę neteisėtai

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

¹⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2014.

¹⁸² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2016 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-199-202/2016.

¹⁸³ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 392.

paverčia savu turtu, numato, kad dėl to savininkas šio turto neteks, ir to nori¹⁸⁴.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2014 m. gruodžio 9 d. nutartyje nagrinėjo tokią situaciją: kasaciniame skunde nuteistasis E. S. pabrėžia apgaulės nebuvimą jo veikoje, už kurią jis nuteistas pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu. Pagal BK 183 straipsnio 2 dalį atsako tas, kas pasisavino jam patikėtą ar jo žinioje buvusį didelės vertės svetimą turtą. BK 183 straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos objektyvieji požymiai yra: a) apibūdinantys veiką, padarinius bei priežastinį ryšį (turto pasisavinimas); b) apibūdinantys nusikalstamos veikos dalyką (turto bendrąja prasme svetimumas, buvimas kaltininko žinioje ir jo didelė vertė). Nusikalstamos veikos padarymo būdas, t. y. veikimas panaudojant apgaulę, nėra svetimo turto pasisavinimo sudėties būtinasis objektyvusis požymis. Bylą nagrinėję teismai pagrįstai nustatė visus objektyviusius svetimo turto pasisavinimo požymius: E. S. svetimą (UAB (*duomenys neskelbtini*) priklausantį didelės vertės turtą, buvusį jo, kaip įmonės vyriausiojo buhalterio, žinioje, pasisavino, dėl jo veikos įmonei padaryta didelės (55 996,64 Lt) turtinės žalos. Jis būdamas bendrovės vyr. buhalteriu ir dėl šių einamų pareigų turėdamas teisę pavaldiniams, kuriems patikėtas turtas, duoti nurodymus dėl turto panaudojimo 1) davė nurodymus iš bendrovės atsiskaitomosios sąskaitos apmokėti už jo paties įsigytas prekes ir paslaugas, 2) pervesti į jo asmeninę sąskaitą kaip avansą bendrovei priklausančias lėšas, nepateikęs šių pinigų panaudojimą ir pervedimą pagrindžiančių dokumentų, 3) paėmė iš bendrovės kasos bendrovei priklausančius grynuosius pinigus. Iš teismų nustatytų nagrinėjamos bylos aplinkybių matyti, kad būtent dėl nuteistojo E. S., kaip įmonės buhalterio, vykdomos veiklos buvo padaryti daugkartiniai pervedimai UAB (*duomenys neskelbtini*) priklausančių lėšų į nuteistojo E. S. asmeninę sąskaitą, pervedimai įmonėms už nuteistojo daiktų pirkimą, grynujų pinigų paėmimai iš įmonės sąskaitos. Šie veiksmai buvo atlikti sąmoningai patikėtą svetimą turtą neteisėtai paverčiant savo turtu, numatant, kad pervestos lėšos bendrovei nebus grąžintos, taip padarant šiam turto savininkui didelės žalos. Iš nagrinėjamoje byloje nustatytų aplinkybių išplaukia, kad E. S. suprato, jog davė neteisėtus nurodymus dėl bendrovės pinigų panaudojimo asmeniniams tikslams ir taip neatlygintinai svetimą turtą pavertė savu, numatė, kad dėl tokių veiksmų teisėtai turėtojas piniginių lėšų neteks, ir to norėjo¹⁸⁵.

---

¹⁸⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2013.

¹⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-517/2014.

Kitas pavyzdys galėtų būti tokia situacija: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2013 m. birželio 4 d. nutartyje nustatė, kad D. V. pagal BK 183 straipsnio 2 dalį nuteista už tai, kad nuo 2007 m. sausio 16 d. iki 2007 m. vasario 5 d. banko pavedimu ir grynaisiais iš B. J. gavo 130 000 Lt, skirtu žemės sklypui Panevėžio rajone pirkti, tačiau, pirkimo sandoriui neįvykus, pinigų B. J. negrąžino ir taip pasisavino jai patikėtą didelės vertės svetimą turtą – B. J. priklausančius 130 000 Lt. Teismai pagrįstai kasatorę nuteisė pagal BK 183 straipsnio 2 dalį, nes ji suvokė, jog neteisėtai ir neatlygintinai savinasi jai patikėtus pinigus, taip pažeidžia nukentėjusiojo interesus ir daro jam turtinę žalą¹⁸⁶.

Kaip jau buvo akcentuojama anksčiau, baudžiamoji atsakomybė pagal BK 184 straipsnio 2 dalį kyla asmeniui, kuris iššvaistė jam patikėtą ar jo žinioje buvusį svetimą turtą (turtinę teisę). Taigi turto iššvaistymas šio baudžiamojo įstatymo prasme – tai kaltininkui patikėto ar jo žinioje buvusio svetimo turto (turtinės teisės) neteisėtas, neatlygintinas perleidimas padarant žalos turto (turtinės teisės) savininkui arba teisėtam valdytojui. Toks neteisėtas perleidimas yra tada, kai tai atliekant nesilaikoma nustatytos turto (turtinės teisės) patikėjimo ar disponavimo tvarkos, paprastai nustatomos norminiais aktais arba sutartinių santykių atveju – bendru susitarimu, buvo pažeistos esminės turto (turtinės teisės) patikėjimo ar buvimo žinioje sąlygos, turto (turtinės teisės) savininko (valdytojo) interesai ir taip jam padaryta žala¹⁸⁷.

Kaip turto iššvaistymo situacijos pavyzdys galėtų būti pateikta tokia situacija: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2014 m. kovo 13 d. nutartyje nustatė, kad G. P. ir M. M. buvo pripažinti kaltais dėl bendrininkavimo iššvaistant didelės vertės svetimą turtą (atitinkamai pagal BK 184 straipsnio 2 dalį ir 24 straipsnio 6 dalį, 184 straipsnio 2 dalį). Turto iššvaistymas gali pasireikšti tuo, kad kaltininkas jam patikėtus ar buvusius jo žinioje bendrovės pinigus pagal suklastotus dokumentus sumoka už prekes ar paslaugas, kurios šiai bendrovei nebuvo suteiktos. Šiuo atveju turi būti nustatyta, kad kaltininkas suvokė fiktyvų tokių sandorių pobūdį (t. y. suprato, jog už pervestus pinigus prekės ar paslaugos nebuvo suteiktos) ir tai, kad jis šiuos pinigus neatlygintinai perleidžia kitam asmeniui. Būtent nagrinėjamoje byloje teismai, remdamiesi liudytojų parodymais, specialistų išvadomis, kita bylos rašytine medžiaga nustatė, kad G. P. pagal išankstinį susitarimą su M. M., panaudodama M. M. suklastotus dokumentus, pervedė UAB „A“ naudai jos žinioje buvusį didelės vertės bendrovės turtą –

---

¹⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-285/2013.

¹⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-75-677/2016.

194 333,56 Lt sumai už paslaugas ir darbus, kurie nebuvo atlikti, t. y. iššvaistė jos žinioje buvusį svetimą turtą. Taip pat teismai nustatė, kad M. M. PVM sąskaitas faktūras (kuriomis remdamasi G. P. UAB „B“ pinigines lėšas pervesdavo UAB „A“) išrašydavo daug didesnei sumai, nei buvo numatyta Papildomame susitarime. Be to, buvo nustatyta, kad nuomos mokestis kai kuriais mėnesiais buvo mokamas net du ar tris kartus. Taigi teismų nustatytos aplinkybės, ištirti įrodymai patvirtina, kad minėti nuteistųjų M. M. ir G. P. veiksmai reiškė svetimo turto iššvaistymą ir jo pasisavinimą¹⁸⁸.

Kitoje byloje buvo konstatuota, kad nuteistasis K. O. atitinka BK 184 straipsnyje numatyto specialaus subjekto požymius, kadangi inkriminuotų nusikalstamų veikų laikotarpiu buvo UAB „XXX“ direktorius, atsakingas už šios bendrovės veiklą ir jo žinioje buvo bendrovės turtas. Nagrinėjamoje byloje taip pat neabejotinai nustatyta, kad kaltinime nurodytomis aplinkybėmis K. O. atliko tris mokėjimus, kuriais pavedimu per banką iš UAB „XXX“ sąskaitos į UAB „U. I.“ sąskaitą pervedė 30 000 Lt, UAB „T. P.“ – 30 000 Lt, K. G. – 2 000 Lt. Pats nuteistasis K. O. pripažįsta pervedęs viso 62 000 Lt, tačiau nesutinka, kad tokiais veiksmais iššvaistė didelės vertės svetimą UAB „XXX“ turtą. Nuteistojo K. O. veiką kvalifikuojant pagal BK 184 straipsnį itin svarbu nustatyti, kad jis UAB „XXX“ pinigines lėšas UAB „U. I.“, UAB „T. P.“ ir K. G. perleido neteisėtai, taip pat, kad už šias lėšas UAB „XXX“ negavo jokių paslaugų. Kaltininkui patikėtai ar esantis jo žinioje svetimas turtas tretiesiems asmenims neteisėtai perleidžiamas, jeigu tai padaroma, nesilaikant nustatytos turto perleidimo tvarkos. Nagrinėjamu atveju esminė aplinkybė yra tai, kad K. O. perleido pinigus neteisėtai, neturėdamas jokio faktinio pagrindo, t. y. tiek su bendrovėmis „U. I.“ ir „T. P.“, tiek su K. G. nebuvo sudarytos jokios sutartys, patvirtinančios faktinius vienos ar kitos šalies turtinius įsipareigojimus ir sutarties vykdymo sąlygas, aiškiai pažeisdamas jam suteiktus įgaliojimus veikti įmonės vardu ir atstovauti jos interesams. Iššvaistymo neatlygintinumas reiškia, jog kaltininkas jam patikėtą ar jo žinioje buvusį turtą iššvaisto neatlygindamas jo vertės arba ją atlygindamas aiškiai neteisėtai. Nagrinėjamu atveju turto iššvaistymo neatlygintinumas pasireiškė tuo, jog UAB „XXX“ direktorius jo žinioje buvusį turtą iššvaistė neatlygindamas jo vertės. Būtinasis turto iššvaistymo, kaip ir kitų nusikaltimų nuosavybei, požymis – turtinės žalos padarymas. Dėl to kvalifikuojant turto ar turtinės teisės iššvaistymą reikia konstatuoti, ar neteisėtai disponuojant šiuo turtu buvo padaryta turtinė žala. Nusikalstami padariniai nagrinėjamu atveju buvo dėl K. O. veiksmų UAB

---

¹⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014.

„XXX“ padaryta turtinė žala, nes dėl nuteistojo veiksmų įmonė neteko piniginių lėšų¹⁸⁹.

Didelės mokslinės, istorinės ir kultūrinės reikšmės turinčių vertybių pasisavinimas ir iššvaistymas. A. Vosyliūtė viename iš savo darbų pažymėjo, jog požymio didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės nustatymą baudžiamajame įstatyme lėmė Lietuvos Respublikos tarptautinių konvencijų, reglamentuojančių kultūros vertybių apsaugą, ir Lietuvos teisės aktų, susijusių su kultūros vertybėmis, nuostatų įgyvendinimas. Aptariamų nusikalstamų veikų, padarytų esant minėtam požymiui, didesnis pavojingumas grindžiamas tuo, kad tokia veika pažeidžiama ne tik nuosavybė, bet ir valstybės saugomas istorinis-kultūrinis paveldas. Konstitucijos 42 straipsnyje įtvirtinta, kad valstybė rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga¹⁹⁰. Tuo pačiu P. Veršekys savo disertacijoje atkreipė dėmesį, kad bylos, kuriose būtų inkriminuotas didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės vertybių požymis, kol kas nėra dažnos, o teismų praktika pradėta formuoti tik pastaraisiais metais¹⁹¹.

Kaip minėta, turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo veikas gali kvalifikuoti nusikalstamos veikos dalyko vertė – didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės. Šios vertybės yra nustatomos pagal Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą¹⁹². Taigi, pagal šį įstatymą kilnojamosios kultūros vertybės yra pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę, t. y. reikšmingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu ir kitokiais požiūriais, taip pat tuo, kad apibūdina tipiškus bei specifinius nacionalinio gyvenimo reiškinius (pvz., archeologiniai radiniai, daiktai, susiję su svarbiausiais istoriniais įvykiais, visuomenės, kultūros, karo, sporto istorija, įžymių žmonių gyvenimu, šaunamieji ir nešaunamieji ginklai, mokslo, technikos ar technologijos istoriją apibūdinantys daiktai ir pan.), ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą (Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 2 straipsnio 1 punktas). Ši sąvoka apima ir BK 183 ir 184 straipsnių 2 dalyse nurodytas mokslinės ir istorinės reikšmės turinčias vertybes. Kilnojamosiomis kultūros vertybėmis taip pat gali būti ir kilnojamųjų kultūros vertybių atskiros dalys (Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 3 straipsnio 2 dalis). Taigi, pagal kilnojamųjų kultūros

¹⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2016 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-199-202/2016.

¹⁹⁰ Vosyliūtė A. *Vagystę kvalifikuojančio požymio – didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės – samprata teisės moksle ir teismų praktikoje*. // Teisė, 2010, t. 75. P. 56-57.

¹⁹¹ Veršekys P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013. P. 199.

¹⁹² Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. Valstybės žinios, 2008, Nr. 81-3183.

vertybių apsaugos teisinį reglamentavimą, paprastai didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės yra įtraukiamos į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą ir laikomos nacionaliniu turtu (taip pat ir bažnytinių institucijų inventorius), kurį saugo valstybė¹⁹³. A. Drakšienė pažymi, kad jeigu kultūros vertybė neįrašyta į Kultūros vertybų registrą, jo reikšmė nustatoma kiekvieną kartą atskirai¹⁹⁴.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2012 m. sausio 31 d. nutartyje nurodė, kad tai, kad pasisavintos ar iššvaistytos vertybės turi didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę, savaime dar nereiškia, jog jos kartu yra ir didelės vertės turtas – jų vertė gali ir neviršyti 250 MGL dydžio sumos. Be to, vien tai, kad pagrobtų vertybių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, savaime nesuponuoja jų pripažinimo vertybėmis, turinčiomis didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę. Taigi didelė pagrobto svetimo turto vertė ar didelė pagrobtų vertybių mokslinė, istorinė ar kultūrinė reikšmė – tai alternatyvūs, savarankišką turinį turintys požymiai. Šių požymių inkriminavimą lemia du kriterijai: objektyvusis ir subjektyvusis. Objektyvusis kriterijus suponuoja tai, kad kvalifikuojant kaltininko veiką kaip turto pasisavinimą ar iššvaistymą turi būti nustatyta, jog pasisavintas ar iššvaistytas turtas yra didelės vertės, o pasisavintos ar iššvaistytos vertybės turi didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę. Paprastai turto vertė nustatoma pagal pirkimo - pardavimo ar kitų sandorių kainą, turto sukūrimo (atkūrimo), įsigijimo kaštus. Jei taip nustatyti turto vertės nėra galimybių ar kyla rimtų abejonių dėl taip nustatytos turto vertės teisingumo, ji nustatoma remiantis turto rinkos verte veikos padarymo metu. Tai, ar pagrobtos vertybės turi didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę, paprastai nustatoma remiantis atitinkamos srities specialistų išvadomis (ekspertizės aktais). Galimos ir tokios teisinės situacijos, kai didelė pasisavintų ar iššvaistytų vertybių mokslinė, istorinė ar kultūrinė reikšmė jau yra konstatuota iki bylos nagrinėjimo teisme pradžios asmens (asmenų), turinčio specialių žinių atitinkamoje srityje išvadose (pvz., pagal muziejų veiklą reglamentuojančius teisės aktus muziejuose sudaromos nuolat veikiančios Rinkinių komplektavimo komisijos, kurių kompetencijai priskiriama ir muziejinių vertybių kainų nustatymo funkcija). Teismai turi įvertinti šias išvadas ir nesant rimto pagrindo abejoti tokių išvadų pagrįstumu, jomis gali vadovautis kvalifikuodami kaltininko veiką kaip turto pasisavinimą ar iššvaistymą. Kilus abejonių dėl tokių išvadų, jas pateikę asmenys turi būti apklausiami teismo posėdyje, o nepašalinus abejonių – prašoma specialisto išvados (skiriama ekspertizė). Sprendžiant dėl pasisavintų

---

¹⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-358-303/2015.

¹⁹⁴ Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 393.

ar iššvaistytų vertybių didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės, atsižvelgtina ir į tokių vertybių teisinį reglamentavimą (pavyzdžiui, teisiniai santykiai, susiję su kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga, disponavimu jomis, reguliuojami 1996 m. sausio 23 d. priimta Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme, 1995 m. birželio 8 d. įsigaliojusiame Lietuvos Respublikos muziejų įstatyme ir kt.)¹⁹⁵.

Apibendrinus išanalizuotą medžiagą, galima teigti, kad turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą kvalifikuojantys požymiai yra pasisavinimas ar iššvaistymas kaltininkui patikėto (svetimo) ar jo žinioje buvusio didelės vertės svetimo turto ar turtinės teisės, susijusios su didelės vertės svetimu turto, bei didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių pasisavinimas ar iššvaistymas. Šios vertybės yra nustatomos pagal Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą. Tai, ar pagrobtos vertybės turi didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę, reikšmę, paprastai nustatoma remiantis atitinkamos srities specialistų išvadomis (ekspertizės aktais). Turtas yra pripažįstamas didelės vertės, kai jo vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. Turto dydis nustatomas tik atsižvelgiant į pagrobto, apgaule ar kitokiu būdu įgyto, pasisavinto, iššvaistyto, sunaikinto ar sugadinto turto piniginę išraišką.

3.2. Turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis

Lietuvos Respublikos Konstitucio Teismo jurisprudencijoje yra ne kartą pabrėžiama, jog priimant naujas ir tobulinant galiojančias teisės normas nėra suvaržymų, kokie visuomeniniai santykiai, koku eiliškumu turi būti sunorminti. Per įstatymų leidybos iniciatyvą dažniausiai išryškėja, kurios visuomeninio gyvenimo sritys pirmiausia turi būti sureguliuotos arba kurių reguliavimą reikia patikslinti. Tačiau leidžiamų įstatymų turinio ir formos atžvilgiu nėra visiškos laisvės. Visiems teisės aktams keliamas vienas svarbiausių reikalavimų: jie neturi prieštarauti Konstitucijai. Konstitucijos preambulėje yra skelbiamas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis. Vienas iš šio tikslo realizavimo būdų yra teisės sistemos tobulinimas remiantis konstituciniais, bendraisiais teisės principais¹⁹⁶.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintas nuosavybės teisių gynimo esmę atskleidžiantis nuosavybės neliečiamumo principas, iš kurio įstatymų

¹⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-6/2012.

¹⁹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

leidėjui, *inter alia*, kyla pareiga nuosavybės santykius reguliuoti taip, kad nuosavybės teisės būtų saugomos ir ginamos, kad būtų užtikrintas nuosavybės neliečiamumas. Valstybė turi priedermę leisti atitinkamus nuosavybės teises saugančius įstatymus ir jais remdamasi ginti nuosavybę. Įgyvendinant konstitucines 23 straipsnio nuostatas yra sukurta išsėta civilinės, administracinės, baudžiamosios ir kitų teisės šakų įstatymų sistema¹⁹⁷. Teisės normose yra ne tik įtvirtinta savininko teisė turtą valdyti, naudotis bei disponuoti juo, bet ir saugomos šios subjektinės teisės bei teisėti interesai¹⁹⁸. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. „Dėl teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamųjų bylų“ apžvalgoje yra konstatuota, kad vienas iš asmeniui patikėto ar perduoto jo žinion turto ar turtinės teisės apsaugos baudžiamosios teisės priemonėmis būdų – baudžiamosios atsakomybės už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą nustatymas. Neabejotina, kad tinkamas Baudžiamojo kodekso nuostatų aiškinimas ir taikymas šios kategorijos baudžiamosiose bylose užtikrina nuosavybės neliečiamumo principo įgyvendinimą teisės taikymo lygmeniu¹⁹⁹.

Remiantis A. Taminsko nuomone, nuosavybės teisė gali būti suprantama objektyviaja ir subjektyviaja prasme. Subjektyviaja prasme nuosavybės teisė suprantama kaip savininko teisė savo nuožiūra, bet nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti daiktą bei juo disponuoti. Objektyviaja prasme nuosavybės teisė apibūdinama kaip visuma teisės normų, reglamentuojančių ekonominius santykius dėl daiktų valdymo, naudojimosi jais bei disponavimo²⁰⁰.

Profesorius V. Piesliakas nurodė, kad vertinant žmogaus poelgį kaip nusikalstamą ar nenusikalstamą, baudžiamojoje teisėje naudojamas nusikalstamos veikos sudėties modelis. Remiantis šiuo modeliu, norint padaryti išvadą apie nusikalstamą ar nenusikalstamą veikos pobūdį, būtina nustatyti nusikalstamos veikos sudėtį kaltininko vietoje, t. y. faktą, kad asmens poelgiui yra būdingi visi baudžiamajame įstatyme

---

¹⁹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugpjūčio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) bei 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir dėl Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalies (2003 m. spalio 14 d. redakcija) bei 2 dalies (2003 m. spalio 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

¹⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

¹⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai).

²⁰⁰ Mikėlėnas V., Rasimavičius P., Staskonis V., Taminskas A. ir kt. *Civilinė teisė*. Kaunas: Vijausta, 1997. P. 248.

numatytos ir draudžiamos veikos požymiai²⁰¹. A. Drakšienė yra akcentavusi, kad nusikaltimai nuosavybei – tai tokios baudžiamojo įstatymo numatytos veikos, kuriomis kėsinama į savininko ar kito asmens, valdančio turtą pagal įstatymus ar sutartį, teisę valdyti, naudotis ar disponuoti turtu. Šiais nusikaltimais yra pagrobiamas turtas arba kitokiu būdu padaroma turtinė žala²⁰².

Lyginamojoje baudžiamojoje teisėje yra pavyzdžių, kai veikų kriminalizavimu ir ypač bausmių už neteisėtas veikas sugriežtinimu iš esmės yra siekiama įbauginti potencialų nusikaltėlių, kad jis nedarytų nusikaltimo. Tačiau tokiomis priemonėmis šis tikslas ne visada yra pasiekiamas. Kad veika būtų pripažinta nusikaltimu, reikia įvertinti visus su jos padarymu susijusius aspektus²⁰³.

Turto pasisavinimo ir iššvaistymo santykis su vagyste. Kaip jau buvo minėta anksčiau, esminis turto iššvaistymo, kaip ir turto pasisavinimo, skiriančio šias nusikalstamas veikas nuo kitų nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams požymis yra tas, kad nusikalstamą veiką padaro asmuo, kuris dėl einamų pareigų, specialių pavedimų bei sutarčių pagrindu turi teisiškai apibrėžtus įgaliojimus tam turtui. Turto iššvaistymo atveju kaltininkas jam patikėtu (buvusiu jo žinioje) turtu turtine teise disponuoja savo nuožiūra, pažeisdamas jam suteiktus įgaliojimus. Pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymą²⁰⁴ bendrovės vadovas savo veikloje turi vadovautis įstatymais, kitais teisės aktais, bendrovės įstatais, visuotinio akcininkų susirinkimo, stebėtojų tarybos bei valdybos sprendimais ir pareiginiiais nuostatais (37 straipsnio 5 dalis)²⁰⁵.

Profesorius A. Bojcovas teigia, kad jeigu turtą užvaldo asmuo, neturintis atitinkamų įgaliojimų naudotis, valdyti, saugoti turtą, tačiau galintis prieiti prie turto dėl jam pavesto darbo, tarnybinių pareigų, mokymosi proceso ar dėl artimų santykių su nukentėjusiuoju, jo veiksmai kvalifikuojami kaip vagystė. Taip pat, vagyste turėtų būti laikomi ir veiksmai asmenų, kurie užvaldo įmonių ar įstaigų, kuriose dirba, turtą, tačiau nėra teisėti to turto valdytojai (pavyzdžiui, oro uosto darbuotojų veiksmai užvaldant vežamus krovinius), taip pat veiksmai sargų ar asmenų, vykdančių apsaugą, taip pat kitų panašių subjektų, užtikrinančių turto apsaugą pagal pasaugos sutartį, tačiau neturinčių

²⁰¹ Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006. P. 175.

²⁰² Drakšienė A., Stauskenė E. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 16.

²⁰³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

²⁰⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914.

²⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-234-942/2015.

įgaliojimų vykdyti jų saugumo turto apyvartos²⁰⁶.

O. Fedosiuk pasisavinimą aiškina kaip neteisėtą neatlygintą „svetimo pavertimu savu“. Tokia veika sudaro ir vagystės esmę. Skirtumas reiškiasi per dalyką ir subjektą: vagystės atveju kaltininkas užvaldo turtą, kuriam neturi jokių įgaliojimų, o pasisavinimo atveju kaltininkas savinasi jam patikėtą turtą, kurį jis turi teisę naudoti ir valdyti, bet tik savininko interesais ir neviršijant jam suteiktų įgaliojimų. Iššvaistymas paprastai aiškinamas kaip patikėto turto ar turtinės teisės neteisėtas neatlygintinis perleidimas kitiems. Tiek pasisavinimas, tiek iššvaistymas suponuoja atitinkamus nusikalstamus padarinius, t.y. turtinę žalą patikėtoju, kuris netenka savo turto ar turtinės teisės (materialioji sudėtis). Tarp veikos ir padarinių būtina nustatyti priežastinį ryšį²⁰⁷.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. „Dėl teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose“ apžvalgoje yra pažymima, kad atribojant turto pasisavinimą nuo vagystės esminis kriterijus yra kaltininko santykis su turtu. Nustačius, kad turtas kaltininkui yra patikėtas ar esantis jo žinioje, neteisėti šio turto įgijimo veiksmai, esant kitiems sudėties požymiams, vertintini kaip turto pasisavinimas, o ne kaip vagystė. Jeigu svetimą turtą užvaldo ar perleidžia asmuo, turintis priėjimą prie turto dėl savo darbo pareigų atlikimo, tačiau šis turtas nebuvo jam patikėtas ar nebuvo jo žinioje, jo veika kvalifikuotina kaip vagystė. Kaip vagystė kvalifikuojami ir tokie veiksmai, kai kaltininkas laikinai gauna pasinaudoti turtu (pasimatuoti, pavažiuoti ir pan.) ar atlikti su juo tik technines operacijas (prižiūrėti, panešti ir pan.) ir neteisėtai jį pasiima²⁰⁸.

Turto pasisavinimo ir iššvaistymo santykis su sukčiavimu. D. Bukelienė mano, kad atskiriant turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą nuo sukčiavimo, pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tai, kad ir turto pasisavinimo ar turto iššvaistymo, ir sukčiavimo atveju savininkas ar teisėtas valdytojas pats perduoda kaltininkui nusikalstamos veikos dalyką (turtą ar turtinę teisę), o pastarasis, piktnaudžiaudamas jam pareikštu pasitikėjimu, neteisėtai jį užvaldo, t.y. pasisavina, arba perleidžia tretiesiems asmenims²⁰⁹.

Tai patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika: atribojant turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą nuo sukčiavimo, esminis kriterijus yra kaltininko įgaliojimų svetimo turto ar turtinės teisės atžvilgiu buvimas. Sukčiavimo atveju neteisėtą

²⁰⁶ Бойцов А. И. *Преступления против собственности*. – Санкт-Петербург, 2002. P. 419-420.

²⁰⁷ Milinis A., Gruodytė E., Gutauskas A. ir kt. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2013. P. 393.

²⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai).

²⁰⁹ Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008. P. 190.

svetimo turto ar turtinės teisės įgijimą lemia apgaulė, o esant turto pasisavinimui ar iššvaistymui – kaltininko pasinaudojimas įgaliojimais šiam turtui ar turtinei teisei. Atskiriant šias veikas vertinamas turto valdymo pagrindo (įgaliojimų turtui atsiradimo) teisėtumas. Sukčiavimo atveju įgaliojimai turtui atsiranda suklaidinus nukentėjusįjį, t. y. iš esmės neteisėtai. Dėl to tais atvejais, kai asmuo pasisavina ar iššvaisto svetimą turtą prieš tai sudaręs sandorius dėl šio turto patikėjimo ar perdavimo jo žinion ne siekdamas sukurti tikras sandoriuose numatytas teises ir pareigas, bet tam, kad įgytų galimybę disponuoti šiuo turtu, turėdamas išankstinę tyčią jį pasisavinti ar iššvaistyti, – tokia veika kvalifikuojama ne kaip turto pasisavinimas ar iššvaistymas, bet kaip sukčiavimas. Tačiau, priešingai nei sukčiavimo atveju, apgaulė nėra būtinas turto pasisavinimo ar iššvaistymo požymis, nes šios veikos gali būti padaromos ir nenaudojant apgaulės. Esant sukčiavimui, apgaulė naudojama siekiant suklaidinti nukentėjusįjį, kad šis perduotų kaltininkui turtą ar turtinę teisę. Turto pasisavinimo ar iššvaistymo atveju kaltininkas jau turi tam tikrus įgaliojimus turto atžvilgiu, o apgaulę naudoja pakeisdamas šio turto teisinį statusą²¹⁰.

Turto pasisavinimo ir iššvaistymo santykis su savavaldžiu. Atribojant turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą kaip nusikalstamas veikas nuo savavaldžiavimo yra pasisakyta, kad pagal BK 294 straipsnį atsako tas, kas nesilaikydamas įstatymų nustatytos tvarkos savavališkai vykdė ginčijamą arba pripažįstamą, bet nerealizuotą savo ar kito asmens tikrą ar tariamą teisę ir padarė didelės žalos asmens teisėms ar teisėtiems interesams. Todėl pagal faktines bylos aplinkybes nustatčius, kad kaltininkas neturėjo teisinio pagrindo vykdyti tikrą ar tariamą teisę, negalėjo sąžiningai klysti dėl tokios teisės turėjimo, taigi suvokė fiktyvų sandorių pobūdį ir tai, kad turtą ar turtinę teisę perleidžia neatlygintinai, jo veiksmai kvalifikuotini kaip turto iššvaistymas, o ne kaip savavaldžiavimas²¹¹.

Turto pasisavinimo ir iššvaistymo santykis su dokumentų suklastoju ir disponavimu suklastotais dokumentais. A. Drakšienė teigia, kad vadovaujančių darbuotojų nusikalstamos veikos objektyviai gali pasireikšti neteisėtais potvarkiais pavaldiniams, kurių žinioje yra turtas, oficialių dokumentų suklastojimu ar jau suklastotų panaudojimu ir kt. Tačiau kai kaltininkas, suklastojęs oficialų dokumentą ir jį panaudojęs ar tokį dokumentą tik panaudojęs, pasisavina svetimą turtą, jo veika kvalifikuojama pagal nusikalstamų veikų sutaptį – BK 300 ir 183 straipsnius, taip pat ir tais atvejais, kai svetimą turtą pasisavina valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo,

²¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai).

²¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014.

piktnaudžiaudamas tarnybine padėtimi, jeigu dėl to didelės žalos patyrė valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo (BK 183 ir 228 str.)²¹².

Jeigu kaltininkas, suklastojęs dokumentą ir jį panaudojęs ar tokį dokumentą tik panaudojęs, pasisavina arba iššvaisto patikėtą ar jo žinioje buvusį turtą ar turtinę teisę, jo veika kvalifikuojama pagal nusikalstamų veikų sutaptį – pagal BK 300 ir 183 arba BK 300 ir 184 straipsnius. Tokio kvalifikavimo pavyzdys matomas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimtose nutartyse, pavyzdžiui, 2K-P-78/2012: veikos, numatytos BK 183 straipsnio 2 dalyje, 300 straipsnio 1 ir 3 dalyse, gali būti padaromos turint tikslą sumažinti mokėtiną į biudžetą PVM sumą. Kitais atvejais panašios veikos daromos norint įsigyti į įmonės kasą neįtrauktų pinigų, kad juos būtų galima naudoti to neparodant buhalterinėje apskaitoje ar kitais tikslais. Suklastotų PVM sąskaitų faktūrų duomenis įtraukus į buhalterinę apskaitą, toliau apskaita vykdoma nustatyta tvarka, už kiekvieną mėnesį Valstybinei mokesčių inspekcijai pateikiamos PVM deklaracijos. Kadangi į deklaracijas įrašomi duomenys iš suklastotų PVM sąskaitų faktūrų, šie žinomai neteisingi duomenys pateikiami Valstybinei mokesčių inspekcijai ir taip PVM mokėtojas nepagrįstai sumažina mokėtiną į biudžetą PVM sumą. Suklastotų PVM sąskaitų faktūrų įtraukimas į įmonės buhalterinę apskaitą lemia ir kitų dokumentų (PVM deklaracijų ir pan.) klastojimą. Visus minėtus padarinius, nors jie atsiranda ne vienu metu, sukelia vienas veiksmas – suklastotų PVM sąskaitų faktūrų įtraukimas į įmonės buhalterinę apskaitą²¹³.

Kasacinėje praktikoje ne kartą pabrėžta, kad baudžiamoji teisė nėra formali, ji nustato atsakomybę tik už pavojingas veikas, o ne formalius pažeidimus. Todėl atribojant BK 183 ir 184 straipsnius nuo BK 300 straipsnio pažymėtina, kad ne bet kokie duomenų iškraipymai daro veiką pavojingą ir nusikalstamą. Jei dokumente įrašyti tikrovę neatitinkantys faktai negali pažeisti fizinių ar juridinių asmenų teisių arba sukelti minėtiems asmenims ar valstybei teisiškai reikšmingų padarinių, toks dokumento suklastojimas nėra pavojinga veika baudžiamųjų įstatymų požiūriu, nes negali padaryti žalos reikšmingoms asmeninėms ar visuomeninėms vertybėms, taigi neužtraukia baudžiamosios atsakomybės²¹⁴.

Taigi, galima padaryti apibendrintą išvadą, kad siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Nuo atitinkamo sprendimo priklauso

²¹² Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 349.

²¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012.

²¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-251/2013.

svarbūs baudžiamojo įstatymo taikymo klausimai, pirmiausia susiję su bausmių subendrinimo būdų parinkimu ir panaudojimu. Svarbu pažymėti, kad jei turtas kaltininkui yra patikėtas ar esantis jo žinioje, neteisėti šio turto įgijimo veiksmai, esant kitiems sudėties požymiams, vertintini kaip turto pasisavinimas, o ne kaip vagystė. Lyginant sukčiavimą su turto pasisavinimu ir iššvaistymu galima atkreipti dėmesį į tai, kad visų šių nusikalstamų veikų atveju savininkas ar teisėtas valdytojas pats perduoda kaltininkui nusikalstamos veikos dalyką. Atribojantis požymis yra apgaulės panaudojimas. Atribojant turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą kaip nusikalstamas veikas nuo savavaldžiavimo yra pasisakytina, kad už savavaldžiavimą atsako tas asmuo, kuris nesilaikydamas įstatymų nustatytos tvarkos savavališkai vykdė ginčijamą arba pripažįstamą, bet nerealizuotą savo ar kito asmens tikrą ar tariamą teisę ir padarė didelės žalos asmens teisėms ar teisėtiems interesams. Taigi, reikia pasakyti, kad pagal kasacinę praktiką baudžiamoji teisė nėra formali, ji nustato atsakomybę tik už pavojingas veikas, o ne formalius pažeidimus.

3.3. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą atribojimas

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra ne kartą pabrėžęs, kad siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę - kriminalinę bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.)²¹⁵. Iš to seka, kad šiuolaikinė teismų praktika, kai ginami valstybėje pripažinti gėriai, pirmenybę atiduoda civilinės, administracinės, konstitucinės teisės šakoms, o baudžiamoji teisė taikoma kaip *ultima ratio* dėl nusikalstamos veikos²¹⁶.

Profesorius O. Fedosiuk viename iš savo darbų pažymėjo, kad neteisėtas turtinių teisių ir kitos nematerialios naudos gavimas kad ir apgaulės arba prievartos priemonėmis, pirmiausia pasireiškia kaip tam tikras nesąžiningumas civiliniuose teisiniuose santykiuose, todėl šios naudos gavimo kriminalizavimas gali atrodyti kaip baudžiamosios teisės įžengimas į civilistiką. Tačiau minėtas procesas yra natūralus, nes

²¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

²¹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2011 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-133/2011.

piktnaudžiavimas turtiniais teisiniais santykiais gali būti toks pat pavojingas, kaip elementari vagystė, o tokio piktnaudžiavimo padarytą žalą gali būti labai sunku kompensuoti vien tik civilinėmis teisinėmis priemonėmis²¹⁷. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencija atkreipia dėmesį, kad civiliniai teisiniai santykiai perauga į baudžiamuosius, kai viena šalių sąmoningai sudaro situaciją, kad nukentėjusysis negalėtų civilinėmis teisinėmis priemonėmis atkurti savo pažeistos teisės arba toks pažeistų teisių gynimo būdas būtų pasunkintas, neperspektyvus²¹⁸. Tačiau tiek baudžiamosios teisės paskirtis, tiek ir bendrieji teisės principai, įtvirtinti demokratinių teisinių valstybių jurisprudencijoje, suponuoja tai, kad negalimas tokios teisinės praktikos formavimas, kai sprendžiant civilinius ginčus taikomos baudžiamosios teisės normos, ir asmens elgesys esant išimtinai civiliniams teisiniams santykiams vertinamas kaip atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas²¹⁹.

Daugelyje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinių nutarčių laikomasi nuostatos, kad baudžiamosios atsakomybės, kylančios iš civilinių teisinių santykių, taikymo pagrįstumą rodo sąlygos, susijusios su objektyviu sudarytų civilinių sutarčių vykdymo apsunkinimu, kai viena šalių sąmoningais neteisėtais veiksmais užkerta kelią vykdyti sutartį, sumenkina kreditoriaus galimybes atkurti pažeistą teisę civilinio proceso tvarka. Be to, baudžiamąją atsakomybę tyčinio turto iššvaistymo atveju pagrįsti leidžia ne tik objektyvieji, bet ir subjektyvieji šios veikos požymiai. Todėl be kitų aplinkybių, nustačius tyčios kryptingumą iššvaistyti turtą, sudaromos sąlygos kalbėti apie baudžiamosios atsakomybės kilimą²²⁰.

Taigi, sudarant sutartis dėl materialinių vertybių paprastai atsiranda civiliniai teisiniai santykiai, kurie gali peraugti į baudžiamuosius teisinius santykius tik esant tam tikroms sąlygoms. Tos sąlygos siejamos su sudarytų civilinių sutarčių vykdymo objektyviu pasunkinimu, vienos iš sutarties šalių sąmoningais veiksmais, užkertančiais kelią sutarties vykdymui²²¹. Kaip jau buvo minėta, baudžiamosios atsakomybės taikymo pagrįstumą tokiais atvejais rodo tai, jog kaltinamas asmuo sąmoningai sudarė situaciją,

---

²¹⁷ Fedosiuk O. *Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė* // Jurisprudencija. Vilnius, 2004. Nr. 60 (52). P. 83.

²¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-584-303/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-132/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-942/2016.

²¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-251/2013.

²²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2014.

²²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-388/2007.

kad nukentėjusysis negalėtų civilinėmis teisinėmis priemonėmis atkurti savo pažeistos teisės arba toks pažeistų teisių gynimo būdas būtų pasunkintas, pvz.: be teisėsaugos institucijų pagalbos neįmanoma surasti ar identifikuoti prievolės vengiančio asmens, sandoris sąmoningai sudarytas taip, kad vėliau būtų neįmanoma įrodyti jo tikrojo turinio, asmuo skolinosi nusišepdamas nuo nukentėjusiojo esminę informaciją apie didelę skolų našta ir nemokumą, vengdamas prievolės tyčia tapo beturčiu, kad nebūtų į ką nukreipti reikalavimo, pasislėpė ir pan²²². Sprendžiant, ar kaltininkas elgėsi neteisėtai, svarbiomis aplinkybėmis gali būti sutartyje nurodytų įpareigojimų (įgaliojimų) vykdymo ar nevykdymo aplinkybės²²³.

Paanalizavus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudenciją matyti, kad teismai laikosi pozicijos, kad patikėto ar žinion perduoto turto tvarkymo sąlygų pažeidimas pats savaime nesuponuoja baudžiamosios atsakomybės, jei nėra padaroma žalos arba nėra kliūčių padarytą žalą atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis²²⁴. Teismų praktikoje laikomasi nuostatos, kad fiziniams ar juridiniams asmenims sudarant sandorius, susijusius su materialinėmis vertybėmis (iš jų ir finansinio lizingo sutartis), atsiranda civiliniai teisiniai santykiai, o šalims nesilaikant sandorio (sutarties) sąlygų ir nevykdant prievolių, tokie santykiai gali pereiti į baudžiamuosius esant tam tikroms sąlygoms. Kaip minėta, baudžiamosios atsakomybės taikymas iš esmės yra kraštutinė priemonė²²⁵. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2014 m. lapkričio 11 d. nutartyje pabrėžė, kad verslo santykiuose svarbu laiku, t. y. sutartais terminais, vykdyti pinigines prievoles. Priešingu atveju tai gali lemti net verslo subjekto bankrotą. Teisminiai ginčai užtrunka ilgesnį laiką, kreditorius turi įdėti nemažai pastangų, todėl vekselio, kaip vieno iš piniginių prievolių užtikrinimo būdo, panaudojimą lemia reikalavimų patenkinimo greitumas bei paprastumas ne ginčo tvarka. Naudojimąsi vekseliais augimą gali lemti ir ekonominės krizės, kurių metu vekselis patvirtina savo, kaip vieno greičiausių bei efektyviausių kreditoriaus reikalavimų patenkinimo priemonės, vardą. Tai ypač aktualu baudžiamųjų bylų kontekste²²⁶.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2013 m. spalio 10 d. nutarime nurodė, kad nagrinėjamoje byloje tarp UAB „D“ ir jos buvusio administracijos vadovo – V. V.,

---

²²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-106/2013.

²²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-285/2013.

²²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2014.

²²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2014.

²²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-234-942/2015.

susieto su įmone fiduciariniais santykiais, kilęs ginčas dėl V. V. netinkamos veiklos atstovaujant bendrovei, šios veiklos ekonominio neefektyvumo, žalingumo, spręstinas prioriteta suteikiant civilinės teisės normoms. Šis ginčas negali būti išspręstas taikant baudžiamąją atsakomybę dar ir dėl to, kad atsakomybės už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi tikslai kitokie, jie nėra kompensaciniai, o pirmiausia skirti baudžiamojo įstatymo numatytai sankcijai už šią tyčinę pavojingą veiką pritaikyti²²⁷.

Kaip dar vienas pavyzdys, atribojantis civilinius teisinius santykius nuo baudžiamųjų, gali būti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis, kurioje buvo konstatuota, kad lizingo sutarties sąlygų pažeidimas pats savaime dar nesuponuoja baudžiamosios atsakomybės, jei vienai iš sutarties šalių nepadaroma žala arba nėra kliūčių padaryta žalą atlyginti civilinės teisės priemonėmis. Pagal civilinę lizingo sutartį gauto turto negrąžinimas panaudos gavėjui gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę tik tuo atveju, jei veikoje yra BK numatyti nusikalstamos veikos požymiai. Tai gali būti susiję arba su vienos iš sutarties šalių apgaulės panaudojimu, sudarant sutartį, dėl to civilinės atsakomybės priemonių už sutarties pažeidimą realizavimas be teisėsaugos institucijų įsikišimo tampa problemiškas, arba pagal sutartį gautas turtas pradanginamas (iššvaistomas) ir paaiškėja, kad jau sutarties sudarymo metu nuomininkas nesiruošė vykdyti nuomos sutarties sąlygų, buvo nusprendęs jam patikėtą turtą pasisavinti arba neatlygintinai perduoti tretiesiems asmenims. Be to, sprendžiant teisinės atsakomybės rūšies klausimus svarbu, kad žalos atlyginimas civilinės teisės priemonėmis tampa problemiškas dėl kaltininko nemokumo, aktyvaus vengimo atlyginti žalą (slėpimasis ir pan.) ar kitų panašių priežasčių²²⁸.

Išanalizavus baudžiamuosius įstatymus, numatančius atsakomybę už turto pasisavinimą ir iššvaistymą baudžiamosios teisės doktriną bei teismų jurisprudenciją, galima daryti išvadą, kad civiliniai teisiniai santykiai perauga į baudžiamuosius tada, kai viena šalių sąmoningai sudaro situaciją, kad nukentėjusysis negalėtų civilinėmis teisinėmis priemonėmis atkurti savo pažeistos teisės arba toks pažeistų teisių gynimo būdas būtų pasunkintas. Baudžiamąją atsakomybę pagal BK 183 ir 184 straipsnius suponuos padaryta žala arba faktas, kad nėra kliūčių padaryta žalą atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis.

---

²²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-251/2013.

²²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2014.

Išvados

1. Jau senovės rašytiniuose teisės šaltiniuose galima aptikti normas, nustatančias baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus nuosavybei, pvz. Romėnų teisėje. Atkūrus nepriklausomybę imta vis labiau griežtinti baudžiamąją atsakomybę už turto pasisavinimą ir iššvaistymą: šių dienų BK laikosi pozicijos, kad turto pasisavinimas ir iššvaistymas yra 2 savarankiški nusikaltimai ir yra galimos situacijos, kai turtas iššvaistomas jo nepasisavinus.
2. Nuosavybė yra neliečiama ir ginama įstatymo. Nuosavybė apima tiek turto, tiek turtinės teisės sąvoką, todėl turto pasisavinimu yra pripažįstami tokie atvejai, kai kaltininkas pasisavina jam patikėtą turtą, kurį jis turi teisę naudoti ir valdyti tik savininko interesais ir neviršijant jam suteiktų įgaliojimų, o tuo tarpu iššvaistymu paprastai laikomos situacijos, kai kaltininkas patikėtą turtą ar turtinę teisę neteisėtai ir neatlygintinai perleidžia tretiesiems asmenims.
3. Pagrindinis turto pasisavinimo požymis yra tas, kad šią veiką padaro asmuo, kuris dėl einamų pareigų, specialių pavedimų bei sutarčių pagrindu turi teisiškai apibrėžtus įgaliojimus pasisavinamo turto atžvilgiu. O pagrindinis turto iššvaistymo požymis pasireiškia neteisėtu, neatlygintinu kaltininkui svetimo, jam patikėto ar buvusio jo žinioje turto, turtinės teisės perleidimu tretiesiems asmenims pažeidžiant turto, turtinės teisės patikėjimo ar perdavimo jo žiniai sąlygas.
4. Tiesioginis pasisavinimo ir turto iššvaistymo objektas yra laikoma visų formų nuosavybė, taip pat nuosavybės teisės subjektų turtinės teisės. Priklausomai nuo nuosavybės formos, ji gali būti privati (fizinio ar juridinio asmens), viešoji (valstybės ar savivaldybės) arba mišri (taip pat konkreti turtinė teisė arba turtinis interesas).
5. Tiek turto pasisavinimo, tiek turto iššvaistymo dalyku gali būti bet kurios rūšies nuosavybė: ir kilnojamasis turtas, ir nekilnojamasis turtas. Toks turtas turi atitikti bent vieną iš minėtų požymių: 1) patikėtas kaltininkui, 2) esantis jo žinioje arba 3) turtas, kurį jis valdo, juo disponuoja tarnybinių, darbo ar sutartinių santykių pagrindu (įmonių, įstaigų, organizacijų vadovai arba asmenys, atsakingi už atskiras jų veiklos sritis, tačiau nesantys materialiai atsakingi už turtą (turtinę teisę)). Taip pat pabrėžtina, kad turto pasisavinimo dalyku pripažįstami daiktai, turintys ne tik vartojamąją vertę, bet ir prekinę-piniginę šios vertės išraišką. Ši nuostata svarbi aiškinant pasisavinimo bei iššvaistymo dalyko požymius –

neteisėtai perleidus patikėtus vardinius vertybinius popierius, kadangi galima kalbėti ne apie turto (daikto prasme), bet apie turtinių teisių iššvaistymą.

6. Paprastai turto pasisavinimas ir iššvaistymas gali būti padaromas tiek aktyviais įvairiais veiksmais, tiek ir neveikimu. Turto pasisavinimas negali peraugti į turto iššvaistymą, nes skiriasi šių veikų baigtumo momentai: pasisavinimas laikomas baigtu nuo daikto neteisėto užvaldymo momento, kuomet atsiranda galimybė jį valdyti, juo naudotis ar disponuoti, o turtinė teisė yra pasisavinta nuo tos teisės įgijimo momento nepriklausomai nuo to, ar kaltininkas ja pasinaudojo, ar ne; tuo tarpu svetimo turto ar turtinės teisės iššvaistymo baigtumo momentas yra nuo svetimo turto pardavimo, padovanojimo ar kitokio perleidimo trečiajam asmeniui. BK 183 ir 184 straipsnių būtinasis požymis yra turtinės žalos padarymas, todėl norint kvalifikuot vieną iš šių veikų reikia konstatuoti faktą, kad buvo padaryta turtinė žala.
7. Turto pasisavinimo ir iššvaistymo subjektu gali būti fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų, o taip pat ir juridinis asmuo. Taip pat šių nusikalstamų veikų subjektais gali būti tik asmenys, kuriems nusikalstamos veikos padarymo metu turtas (turtinė teisė) buvo patikėtas ar perduotas jų žiniai (esant civiliniams, darbo ar kitiems teisiniams santykiams).
8. Turto pasisavinimo atveju veika gali būti padaroma tik tiesiogine tyčia. Kaltininkas siekia svetimą turtą paversti savo turtu ar turtine teise, siekdamas naudos turto savininko sąskaita. Tuo tarpu turto iššvaistymas gali būti padaromas tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo. Iki 2010 m. teismų praktikoje buvo vadovaujama nuostata, kad sprendžiant dėl asmens atsakomybės už turto pasisavinimą, kvalifikavimui reikšmės neturi, kokį sumanymą turėjo bendrovės vadovas, neteisėtai disponuodamas ar paimdamas jam patikėtą, jo žinioje buvusį turtą. Po 2010 metų praktika pasikeitė: dabar LAT išaiškino, kad šiuo atveju reikia nustatyti asmens ketinimo, sumanymo turinį. Pabrėžtina, kad BK 183 ar 184 straipsniuose numatytų nusikalstamų veikų padarymu kaltinamo asmens tvirtinimas, kad bendrovės pinigines lėšas iš tikrųjų buvo panaudotos bendrovės reikmėms, nors tai neužfiksuota buhalterinėje apskaitoje ir nepatvirtinta patikimais įrodymais, nėra pakankamas pagrindas paneigti kaltinimus dėl bendrovės piniginių lėšų pasisavinimo ar iššvaistymo.
9. Turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą kvalifikuojantys požymiai yra pasisavinimas ar iššvaistymas kaltininkui patikėto (svetimo) ar jo žinioje buvusio didelės vertės svetimo turto ar turtinės teisės, susijusios su didelės vertės svetimu

turtu, bei didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčių vertybių pasisavinimas ar iššvaistymas. Šios vertybės yra nustatomos pagal Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą. Tai, ar pagrobta vertybė turi didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę, reikšmę, paprastai nustatoma remiantis atitinkamos srities specialistų išvadomis (ekspertizės aktais). Turto dydis nustatomas tik atsižvelgiant į pagrobto, apgaule ar kitokiu būdu įgyto, pasisavinto, iššvaistyto, sunaikinto ar sugadinto turto piniginę išraišką.

10. Siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Nuo atitinkamo sprendimo priklauso svarbūs baudžiamojo įstatymo taikymo klausimai, pirmiausia susiję su bausmių subendrinimo būdų parinkimu ir panaudojimu. Svarbu pažymėti, kad jei turtas kaltininkui yra patikėtas ar esantis jo žinioje, neteisėti šio turto įgijimo veiksmai, esant kitiems sudėties požymiams, vertintini kaip turto pasisavinimas, o ne kaip vagystė. Lyginant sukčiavimą su turto pasisavinimu ir iššvaistymu galima atkreipti dėmesį į tai, kad visų šių nusikalstamų veikų atveju savininkas ar teisėtas valdytojas pats perduoda kaltininkui nusikalstamos veikos dalyką. Atribojantis požymis yra apgaulės panaudojimas. Atribojant turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą kaip nusikalstamas veikas nuo savavaldžiavimo yra pasisakytina, kad už savavaldžiavimą atsako tas asmuo, kuris nesilaikydamas įstatymų nustatytos tvarkos savavališkai vykde ginčijamą arba pripažįstamą, bet nerealizuotą savo ar kito asmens tikrą ar tariamą teisę ir padarė didelės žalos asmens teisėms ar teisėtiems interesams. Taigi, reikia pasakyti, kad pagal kasacinę praktiką baudžiamoji teisė nėra formali, ji nustato atsakomybę tik už pavojingas veikas, o ne formalius pažeidimus.
11. Civiliniai teisiniai santykiai perauga į baudžiamuosius tada, kai viena šalių sąmoningai sudaro situaciją, kad nukentėjusysis negalėtų civilinėmis teisinėmis priemonėmis atkurti savo pažeistos teisės arba toks pažeistų teisių gynimo būdas būtų pasunkintas. Baudžiamąją atsakomybę pagal BK 183 ir 184 straipsnius suponuos padaryta žala arba faktas, kad nėra kliūčių padarytą žalą atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis.

Literatūros sąrašas

1. Teisės norminiai aktai:

1. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Valstybės žinios, 1991, Nr. 9-244.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 32-1014.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 43-1495;
6. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2003, Nr. 123-5574.
7. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2002, Nr. 432. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 53-2042.
8. 2012 m. balandžio 27 d. Lietuvos Respublikos Finansų ministro įsakymas Nr. 1K-159 „Dėl turto ir verslo vertinimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2012, Nr. 50-2502.
9. 2011 m. gegužės 9 d. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-10-1-5 „Dėl socialinės paramos sistemos“.

2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugpjūčio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) bei 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir dėl Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių,

mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalies (2003 m. spalio 14 d. redakcija) bei 2 dalies (2003 m. spalio 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

3. Specialioji literatūra:

1. Abramavičius A. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
2. Abramavičius A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
3. Apanavičius M. *Nusikaltimai asmeninei piliečių nuosavybei*. Vilnius, 1969.
4. Apanavičius M. *Nusikaltimai socialistinei nuosavybei*. Vilnius: 1970.
5. Apanavičius M., Klimka A. ir kt. *Tarybinė baudžiamoji teisė. Ypatingoji dalis*. Vilnius: Mintis, 1974.
6. Baudžiamasis statutas. Kaunas: 1919.
7. Bieliackinas S., Kavolis M. *Baudžiamasis statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais*. Kaunas: D. Gutmano knygynas, 1934.
8. Bukelienė D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008.
9. Drakšienė A., Stauskienė E. *Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
10. Fedosiuk O. *Turtinė nauda kaip nusikalstamos veikos dalykas: sisteminė normų analizė // Jurisprudencija*. Vilnius, 2004. Nr. 60 (52).
11. Fedosiuk O. *Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės takoskyra turtinių prievolių išvengimo byloje // Jurisprudencija*. Vilnius, 2006. Nr. 7(85).
12. Fedosiuk O. *Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata // Jurisprudencija*. Vilnius, 2008. Nr. 11(113).
13. Girdenis T., Gutauskas A., Kujalis P. *Baudžiamoji teisė*. Vilnius: MRU, 2014.
14. Kavolis, M.; Bieliackinas, S. *Baudžiamasis Statutas su papildomaisiais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų*. Kaunas, 1934.
15. Maksimaitis M., Vansevičius S. *Lietuvos valstybės ir teisės istorija*. Vilnius, 1997.
16. Mikelėnas V., Taminskas A., Rasimavičius P. ir kt. *Civilinė teisė*. Kaunas: Vijusta, 1997.

17. Milinis A., Gruodytė E., Gutauskas A. ir kt. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2013.
18. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. *Romėnų teisė*. Kaunas: 1996.
19. Pakalniškis V. *Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas* // Jurisprudencija, 2002 Nr. 28 (20).
20. Pavilionis V. *Baudžiamoji atsakomybė už neveikimu padarytus nusikaltimus (teorija ir praktika)* // Justitia, 1997, Nr. 1.
21. Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006.
22. Pėstininkas A., Riepšas J. ir kt. *Lietuvos TSR Baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989.
23. Sinkevičius E., Fedosiuk O. *Turto problema baudžiamojoje teisėje* // Justitia. Vilnius, 1999. Nr. 5-6.
24. Sinkevičius E. *Neteisėtas banko kredito gavimas arba panaudojimas ir jų kvalifikavimas*. Vilnius, 2002.
25. Stankevičius V. *Baudžiamoji teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakulteto leidinys, 1925.
26. Vansevičius S. *Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919-1940 metais*. Vilnius: Justitia, 1996.
27. Veršekys P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). – Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013.
28. Vyriausiojo Tribunolo Baudžiamųjų kasacinių bylų sprendimai, pradant 1933 09 15 d. Kaunas: 1938.
29. Vosyliūtė A. *Vagystę kvalifikuojančio požymio – didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčios vertybės – samprata teisės moksle ir teismų praktikoje*. // Teisė, 2010, t. 75.
30. Бойцов А. И. *Преступления против собственности*. Санкт-Петербург, 2002.
31. Братусь С. Н. *Предмет и система советского гражданского права*. М., 1963.
32. Клепицкий, И. А. *Имущественные преступления (сравнительно-правовой аспект)*. Законодательство. 2000. Nr. 1–2.
33. Венедиктов А. В. *Государственная социалистическая собственность*. М.-Л., 1948.
34. Иоффе О. С. *Советское гражданское право*. М., 1967.
35. Фойницкий И. Я. *Курс уголовного права. Часть особенная. Посягательства личные и имущественные*. Изд.4. С-Петербург, 1901.

36. Флейшиц Е. А. „Абсолютная“ природа права собственности. // Проблемы гражданского и административного права. Л., 1962.
37. Генкин Д. М. *Право собственности и административного права*. Л., 1962.
38. Сепп Х. В. *Проблемы приобретения права собственности и права оперативного права оперативного управления*. // Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тарту 1974.
39. Шершеневич, Г. Ф. *Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.)*. Москва: СПАРК. 1995.
40. Толстой Ю. Лю *Понятие права собственности*. // Проблемы гражданского и административного права. Л., 1962.

4. Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 8 „Dėl teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose (BK 274 str. ir 275 str.)“, 10 punktas. *Teismų praktika*. 1998, Nr. 10.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“. *Teismų praktika*, 2005, Nr. 23.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-330/2006.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-396/2006.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-85/2007.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-243/2007.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-388/2007.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-368/2008.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-163/2009.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-574/2010.

11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-95/2012.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-6/2012.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25/2012.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84/2012.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-210/2012.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-78/2012.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2012.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-385/2012.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-106/2013.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-93/2013.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-285/2013.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-373/2013.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-251/2013.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 30d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-630/2013.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2014.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2014.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014

- m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-332/2014 .
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352/2014.
  30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-451/2014.
  31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-529/2014.
  32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-517/2014.
  33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-132/2015.
  34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-19-697/2015.
  35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-79-895/2015.
  36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-182-139/2015.
  37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-182/2015.
  38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai).
  39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-234-942/2015.
  40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-358-303/2015.
  41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-559-507/2015.
  42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-584-303/2015.
  43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-942/2016.
  44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-693/2016.
  45. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m.

- kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-223-150/2016.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-75-677/2016.
  47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-788/2016.
  48. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. kovo 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-99/2010.
  49. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2011 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-133/2011.
  50. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-131/2014.
  51. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-189/2014.
  52. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2016 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-199-202/2016.

Santrauka

Turto pasisavinimas ir iššvaistymas yra neteisėtas ir neatlygintinis kaltininkui nusikalstamos veikos darymo metu patikėto ar jo žinioje buvusio turto ar turtinės teisės pavertimas savo turto, ar to turto ar turtinės teisės perleidimas tretiesiems asmenims. Kadangi turto pasisavinimą ir iššvaistymą vienija turto ir turtinės teisės elementai, tai yra svarbu nustatyti tiek šių nusikaltimų panašumus, tiek ir šias nusikalstamas veikas atskirti vieną nuo kitos.

Siekiant šio tikslo pirmoje darbo dalyje apžvelgiama Lietuvos įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už turto pasisavinimą ir iššvaistymą istorinė raida bei analizuojama turto pasisavinimo ir iššvaistymo samprata.

Antroje darbo dalyje, remiantis baudžiamosios teisės vyraujančiomis mokslininkų nuomonėmis, teismų praktika, Lietuvos Respublikos įstatymais, nagrinėjamos pagrindinės turto pasisavinimo ir iššvaistymo sudėty, nustatomi jų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių panašumai bei skirtumai, analizuojama minėtų nusikaltimų kvalifikavimo problematika.

Trečioje darbo dalyje nagrinėjamos turto pasisavinimo ir iššvaistymo kvalifikuojantys požymiai. Taip pat nagrinėjant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką aptariamas turto pasisavinimo ir iššvaistymo santykis su kitomis nusikalstamomis veikomis, bei analizuojami baudžiamosios ir civilinės atsakomybės už turto pasisavinimą ir iššvaistymą atribojimai.

Išvadose formuojami požymiai, leidžiantys vieną nusikalstamą veiką atriboti nuo kitos. Tokiais požymiais darbe pripažinti turto pasisavinimo ir iššvaistymo objektas ir dalykas bei šių nusikalstamų veikų kvalifikavimas.

Summary

Appropriation and embezzlement of property: similarities and differences of crime elements

Appropriation and Embezzlement of property are illegal and non-repayable criminal offences for the perpetrator when the culprit is entrusted or disposal of assets of the former, or property rights of conversion of its assets, or that property or property law transfer to third parties. Because of the fact that Appropriation and Embezzlement of property are united by the elements of property and property law, it's important to set both - similarities and differences – between these two offences.

For this reason, in the first chapter of this work there are overviewed the historical development of criminal law of Lithuania, which regulates Appropriation and Embezzlement of property, and also there are overviewed definitions of these two criminal offences.

The second part of this paper is concentrated on the subject of similarities and differences of Appropriation and Embezzlement of property. These crimes are mainly analyzed and compared in detail through the elements of their objective and subjective features.

The final part of this work is concentrated on qualifying features of Appropriation and Embezzlement of property. Analysing the jurisprudence of the Lithuanian Highest Court this paper was trying to separate Appropriation and Embezzlement of property from the other property crimes and also was looking for similarities between these two types of crimes.

In conclusion, there were formed features, which could help to dissociate Appropriation and Embezzlement one from another. The main two features could be the object and the subject of these crimes.